

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

MOŽNOSTI PŘÍRODOVĚDNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ NA VESNICKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Bakalářská práce

České Budějovice
2012

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Jan Petr, Ph. D.

Vypracovala :
Jitka Jerhotová

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Ve Stožci dne 26. března 2012

.....
podpis

Anotace:

Jitka Jerhotová: Možnosti přírodovědného vzdělávání předškolních dětí na vesnické mateřské škole / 2012 /

Cílem bakalářské práce je nalezení a ověření vhodných metod a forem práce v oblasti přírodovědné a environmentální výchovy realizované formou vzdělávací nabídky v mateřské škole ve Stožci na Šumavě.

Teoretická část je zaměřena na analýzu vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, vhodné metody a formy výuky. Uvádí podmínky pro přírodovědné vzdělávání i charakteristiku konkrétní mateřské školy.

Praktická část obsahuje vlastní návrh vzdělávací nabídky ve vztahu k vzdělávacímu programu MŠ, ověření navržených aktivit s předškolními dětmi a vyhodnocení těchto činností.

Klíčová slova:

přírodovědné vzdělávání, environmentální výchova, vzdělávací nabídka, jednotřídní MŠ

Abstract:

Jitka Jerhotová: Possibilities of Science Education preschool of children at a village kindergarten / 2012 /

The aim of this work is to find and to verify suitable methods and forms of work in the domain of science and environmental education realized as a range of educational activities in a kindergarten in Stožec in Šumava.

The theoretical part is focusing on analysis of educational program for a preschool education, appropriate methods and forms of teaching. The work sets conditions for science education and characteristics of a specific kindergarten.

Practical part includes my own design of the range of educational activities with refer to a kindergarten curriculum, verification of proposed activities with preschool children, and evaluation of these activities.

Klíčová slova

science education, environmental education, the range of educational activities, one-class preschool

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Janu Petrovi, Ph.D., za trpělivost a odbornou pomoc při psaní bakalářské práce.

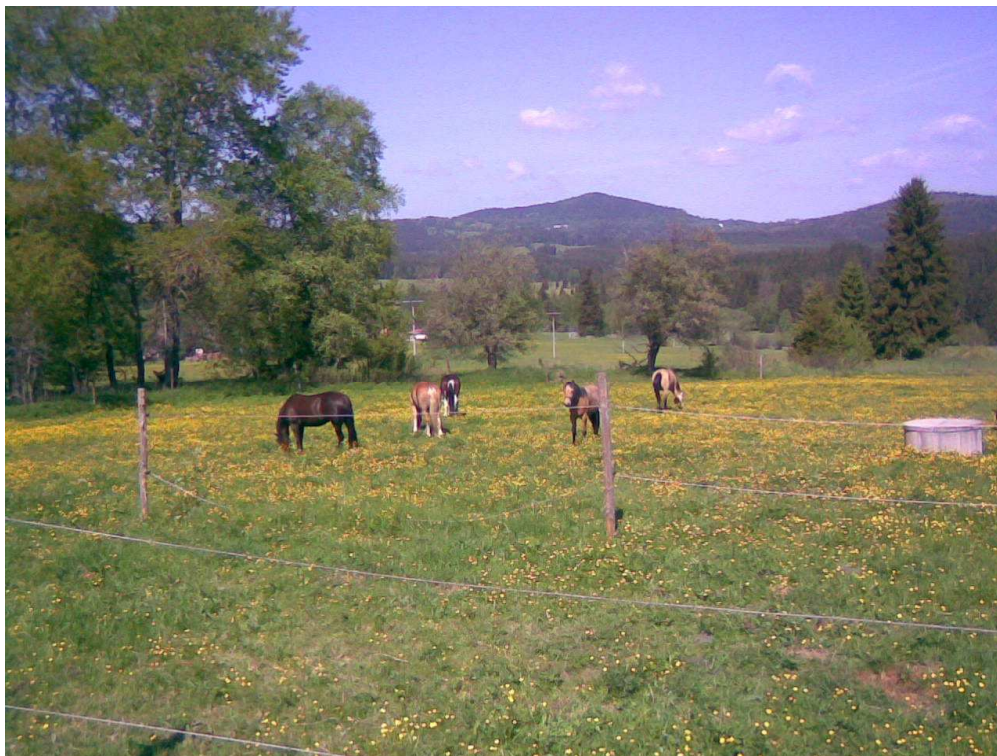
Poděkování patří také mé rodině a přátelům, jejichž důvěra i podpora mi dodávaly sílu.

OBSAH

1. Úvod.....	str. 7
2. Literární přehled	str. 8
2.1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	str. 8
2.2. Přírodovědné vzdělávání v RVP PV.....	str. 9
2.3. Specifika předškolního vzdělávání	str. 11
2.4. Metody a formy práce s dětmi předškolního věku	str. 11
2.5. Metodika seznamování dětí s přírodou.....	str. 13
2.6. Přírodní poměry okolí modelové mateřské školy	str. 14
3. Metodika	str. 17
4. Charakteristika MŠ ve Stožci	str. 18
4.1. Spolupráce s IS Stožec.....	str. 19
4.2. ŠVP MŠ	str. 20
5. Vzdělávací projekt „ Putování s medvídkem Matějem “	str. 22
5.1. Charakteristika a cíle vzdělávacího programu.....	str. 22
5.2. Praktická část	str. 23
5.2.1. Podzim: Medvídek Matěj v rodném lese	str. 23
5.2.2. Zima: Divoké sny medvídky Matěje.....	str. 30
5.2.3. Jaro: Matěj detektivem.....	str. 38
5.2.4. Léto: Matěj na výletě	str. 42
6. Diskuze	str. 44
7. Závěr	str. 48
8. Seznam použité a citované literatury	str. 49
9. Přílohy.....	str. 52

„...Máš-li srdce citlivé, duši velebnosti přírody otevřenou, vnímavou pro krásu její, staneš v němém úžasu, budeš se klaněti Tvůrci a jeho dílům; vzdáš hold naší staré Šumavě, vydají ohlas struny srdce tvého; i příšerný její ráz, jevící se hlavně za pochmurného počasí, dojme tě, jako tě dojíká smutná píseň; budeš se těžko loučiti s pohledem na hory naše a přicházeti budou chvíle, kdy vzdálen od ní zatoužíš; zapomeneš na nicotné naše pletky, malicherné štvance...“

V ráji šumavském (Karel Klostermann)

Obr. č. 1 : Pohled ze Stožce na Žlebský vrch (foto autorka)

1. ÚVOD

Předškolní období je jedním z nejkrásnějších v lidském životě. Některé vzpomínky v člověku zůstávají až do dospělosti a mnohdy mají vliv na to, jak se začleníme do společnosti.

Nejbližšími lidmi, kteří provázejí předškolní dítě již od narození, je jeho rodina. Ta mu zprostředkovává první kontakty s dalšími členy rodiny, vrstevníky, přírodou a jejich okolím. Výzkumy u nás i v zahraničí potvrzují, že pobyt v přírodě je potřebný ke zdravému vývoji dítěte. Příroda poskytuje vždy dostatečné množství přiměřených podnětů. Málokterý zvuk je tak silný, aby poškodil náš sluch. Málokterý obraz je natolik jasný, aby jeho dlouhodobým sledováním vzniklo poškození zraku.

Nástupem rodiče do zaměstnání a umístěním dítěte do předškolního zařízení často vzniká problém nedostatku času rodičů. Jejich pracovní vytíženost jim mnohdy brání prožít hodnotně čas se svým dítětem. (Jančaříková, 2010)

Předškolní výchova a vzdělávání doplňuje rodinnou výchovu. A právě důležitost kontaktu dětí s vrstevníky i přírodou a mé profesní zaměření učitelky v mateřské škole mne inspirovalo k napsání této práce.

Cílem mé bakalářské práce je nalezení a ověření vhodných metod a forem práce v oblasti přírodovědné a environmentální výchovy. Je několik způsobů, jak uplatňovat environmentální výchovu a vzdělávání při práci s předškolními dětmi. Vzhledem k senzitivitě dětí a jejich oblibě zvířecích i pohádkových postav jsem zvolila formu projektu s postavou medvěda.

Celoroční projekt „Putování medvídky Matěje“ je realizován po dnech nebo týdnech v závislosti na počasí.

Podněcovat v dětech radost a touhu poznávat okolní svět, rozvíjet ji v hluboký a trvalý vztah k přírodě je základním cílem environmentální výchovy v předškolním věku.

Bakalářskou práci mohou využít pedagogové v předškolních zařízeních i ostatní pracovníci, kteří se ve svém volném čase věnují práci s předškolními dětmi.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

Problematika přírodovědného vzdělávání předškolních dětí je v české odborné literatuře zastoupena poskrovnu.

Většina dostupných publikací se spíše věnuje přírodovědnému vzdělávání dětí mladšího školního věku s ohledem na jejich již získané zkušenosti a základy v oblasti trivia. Některé prvky přírodovědného vzdělávání lze upravit či zjednodušit pro předškolní děti.

Teoretické otázky vzdělávání popisuje např. Bertrand (1998) nebo Horká (1994), příklady z praxe připojuje Petty (2002), Kolláriková – Pupala (2001) a Svobodová (2010).

Praktické ekologické a environmentální výchově ve školách s ukázkou výukových programů se věnují Bureš (1996, 2002), Máchal (1996), Korvasová (1991), Jančaříková (2010), Kolektiv autorů (2010). Dětskou hrou se zabývá Zapletal (1995), Neuman (2000), Korvasová (1991), Kořátková (2005), Svobodová (2010).

Metodicky nejpřínosnější jsou materiály vydávané např. některými ekocentry (Rezekvítek – Brno, Paleta – Pardubice, Dřípatka – Prachatice) a jinými vydavateli, např. NP a CHKO Šumava, jejichž pomůcky se v posledních dvou letech rozšířily o zajímavé didaktické materiály vhodné i pro vzdělávání dětí předškolního věku (např. puzzle, omalovánky, určovací klíče, hrací karty...) – např. Kolektiv autorů (2003b), Bureš (1996,2002). Novinkou jsou tzv. pexetria, při kterých se hledají trojice obrázků, které se k sobě tematicky váží — např. strom, list a plod, samec, samice a mládě atp.

Námětově bohaté pro činnost s dětmi jsou brožury Ponížilové-Juříčkové (1998, 1999, 2001, 2009) obsahující vystřihovánky, omalovánky, hádanky, kvízy i křížovky. Také publikace Pakostové (2010) je bohatá na různé hříčky a omalovánky. S přírodovědnými náměty činností se setkáváme i v publikacích Opravilové (1998a, 1998b,1998c).

2.1. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací nabídka pro předškolní vzdělávání je dána základním výchozím dokumentem - Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (Kolektiv autorů, 2006), jehož hlavní teze jsou shrnuty v následujícím textu.

Zásady, na kterých je postavena koncepce předškolního vzdělávání, jsou shodné i pro ostatní obory a úrovně vzdělávání. Společným cílem je orientace dítěte k tomu, aby si již od útlého věku osvojovalo základy klíčových kompetencí a tím získávalo předpoklady pro své celoživotní vzdělávání.

RVP PV určuje na obecné úrovni hlavní **rámcové cíle (záměry)**:

1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. Získání osobní samostatnosti

Tyto cíle pedagog naplňuje ve všech činnostech, a to nejen v plánovaných.

Různé situace a okolnosti jsou také prostředkem, kdy pedagog dítě ovlivňuje svým chováním, jednáním i svými postoji.

Vzdělávací cíle formulované jako výstupy reprezentují **klíčové kompetence**. Jejich základy mohou být vytvářeny již v předškolním věku. Jsou to tyto klíčové kompetence:

- ❖ kompetence k učení
- ❖ kompetence k řešení problémů
- ❖ kompetence komunikativní
- ❖ kompetence sociální a personální
- ❖ kompetence činnostní a občanské

Všechny oblasti výchovně-vzdělávacího působení by měly vést k utváření konkrétních klíčových kompetencí. Jejich optimální zvládnutí dle individuálních možností a potřeb posune dítě do dalších vývojových období.

Vzdělávací obsah předškolního vzdělávání je **rozdělen do pěti oblastí**:

- Dítě a jeho tělo (biologická oblast)
- Dítě a jeho psychika (psychologická oblast)
- Dítě a ten druhý (interpersonální oblast)
- Dítě a společnost (sociálně-kulturní oblast)
- Dítě a svět (environmentální oblast)

2.2. PŘÍRODOVĚDNÉ VZDĚLÁVÁNÍ V RVP PV

Vzdělávací nabídka přírodovědného vzdělávání je zahrnuta především v environmentální oblasti Dítě a svět. Přesto se při těchto činnostech předškolní dítě rozvíjí i v ostatních čtyřech oblastech.

Dítě a svět

Záměrem pedagoga je založit u dítěte základní povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí a vytvořit základy pro otevřený a zodpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí.

Pedagog u dítěte podporuje :

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
 - vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
 - pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
 - osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy
 - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
 - rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
 - vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí
- (Kolektiv autorů, 2006)

Ekologická výchova neboli výchova k ochraně životního prostředí by měla prolínat celým výchovným působením.

Již u dětí předškolního věku je potřeba vytvářet podmínky pro získávání základních poznatků a vědomostí o vztazích a souvislostech v životním prostředí. Učit se poznávat a chápat živou a neživou přírodu, vztahy mezi jednotlivými organismy. Aktuální otázkou ochrany životního prostředí je vliv působení člověka na okolní prostředí.

Zkoumání a poznání důsledků lidských činností je důležitou součástí zjištění těch, které ohrožují zvířata, rostliny, půdu, vzduch nebo vodu. Stav životního prostředí má vliv na lidské zdraví i vše živé na naší Zemi.

Prvky ekologické výchovy „...mají rozvíjet vyjadřovací dovednosti a schopnosti ve

vztahu k prostředí , utvářet hygienické návyky. Rozvíjet citové vztahy k přírodě a jejího estetického vnímání. Získávat konkrétní poznatky o přírodě a jejích částech. Důležité je vytváření dovedností a návyků v udržování čistoty, v ošetřování rostlin a úpravě okolního prostředí.“ (Bureš et al., 1996, str. 5)

2.3. SPECIFIKA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání je specifické, zahrnuje jak aspekty vzdělávací, tak výchovné, a týká se rozvoje a kultivace dítěte v celé šíři jeho osobnosti.

Navázání na osobnostně orientovanou pedocentrickou pedagogiku znovu nastolilo hledání ideálu šťastného dětství jako zdroje, z něhož bude dítě čerpat sílu pro celý další život.

„Osobnostně orientovaný model se nesnaží přizpůsobit dítě ani společenským záměrům, ani určitým zákonitostem vývoje, ale s vědomím zásadního společenského směřování a znalostí vývoje sleduje individualizovaný rozvoj jedinečné a neopakovatelné osobnosti dítěte. Je charakterizován svobodou, neformálností a individualizovanou strukturací výchovných a vzdělávacích cílů.

Neupřednostňuje intelekt dítěte, ale rozvojem jeho citových, sociálních a volných vazeb zajišťuje pocit jistoty a bezpečí a vytváří stálou příležitost k sociálně založenému učení a poznání.“ (Opravilová, 2001)

Vzdělávání dětí předškolního věku by mělo respektovat vývojové zvláštnosti tohoto období. Je potřeba maximálně se přizpůsobit jeho potřebám – fyziologickým, kognitivním, sociálním i emocionálním.

Prostředí pro předškolní vzdělávání by mělo být podnětné, vstřícné, pestré a obsahově bohaté. V takových podmínkách dítě může získat pocit jistoty a bezpečí, cítí se radostně a spokojeně. Jeho možnost projevit se, bavit a zaměstnávat probíhá přirozeným způsobem. (Kolektiv autorů, 2006)

2.4. METODY A FORMY PRÁCE S DĚTMI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Podle RVP PV jsou vhodné metody prožitkového a kooperačního učení.

Měly by být založeny na přímých zážitcích dítěte, podporovat jeho zvědavost a přirozenou potřebu objevovat vše nové. Ve vzdělávání předškolních dětí je

vhodné využívat jejich spontánní nápady, aktivity a vlastní plány, které vycházejí z přirozeného toku dětských myšlenek. Z tohoto důvodu by učební aktivity měly probíhat formou nezávazné dětské hry, jíž se dítě zabývá na základě vlastního zájmu a volby.

Další metodou doporučovanou pro předškolní vzdělávání je situační učení.

Jeho podstatou je vytváření a využívání situací tak, aby dítěti poskytlo praktické ukázky životních souvislostí jemu pochopitelným způsobem.

Významnou úlohu má spontánní sociální učení, kterému se dítě učí principem přirozené nápodoby.

„Didaktický styl vzdělávání dětí v mateřské škole by měl být založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte.“ (Kolektiv, 2004)

Ve výchově a vzdělávání předškolních dětí je třeba uplatňovat integrovaný přístup. Pro pedagoga to znamená propojovat všechny oblasti rozvoje dítěte do tzv. integrovaných bloků. Jejich obsah by měl vycházet ze života dětí, měl by být zajímavý, smysluplný i užitečný. Rozmanitost nabízených aktivit umožňuje dítěti hlubší citový prožitek....*“Vzdělávání by mělo probíhat na základě integrovaných bloků, které nerozlišují „vzdělávací oblasti“ či „složky“, ale které nabízejí dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích.“* (Kolektiv, 2004)

Nejcennější metodou, jak děti seznámit s okolní přírodou, je přímé pozorování.

Při vycházkách do okolí mateřské školy – na zahradu, do parku, na louku, k potoku či do lesa – děti přicházejí bezprostředně do styku s okolní přírodou a mají možnost ji poznávat všemi smysly.

Další vhodnou metodou je pozorování a práce v koutku živé přírody.

Děti by měly mít možnost pečovat o rostliny a drobné živočichy v koutku živé přírody.

Významnou úlohu má styk dětí se zvířaty. Kladný vztah k živočichům pozitivně ovlivňuje citlivost dětí, která se následně projevuje i v mezilidských vztazích. (Bureš, 2002)

Přírodovědné vzdělávání by mělo dětem přiblížit tři druhy vědeckých poznatků :

- 1) faktické vědomosti – poznání faktů, procesů a změn
- 2) příčiny procesů a jevů – odpovědi na otázku: proč
- 3) poznatky „jak na to“- ověřování existence přírodních zákonitostí

V přírodovědném vzdělávání se pozorování a chápání vzájemně podporují. Čím více chápeme a víme, tím mohou být naše pozorování úspěšnější.

K osvojení dovednosti pozorovat je důležitý nácvik, který je složitou a dlouhodobou záležitostí. Platí přitom zásada minimální situace – tzn. pozorovat jednoduchou situaci v omezeném prostoru. Pozorování a měření by měla být přiměřená schopnostem a úrovni chápání dětí. (Held, 2001)

Základním prostředkem působení je hra, která převažuje v činnosti předškolního dítěte. Jejím prostřednictvím se dítě učí, přehrává si určité situace, ať už známé nebo problémové. Hra dítěti přináší uspokojení, získává v ní cenné zkušenosti a mnohdy i odpovědi na své otázky.

Organizační formy vzdělávání lze dělit podle různých hledisek : podle míry řízenosti, podle prostředí, podle časového hlediska.

Řízené formy činností a otevřené (volné) formy lze v mateřské škole používat.

Společným znakem je dobrovolná účast dítěte . Vzdělávací činnosti by se měly co nejvíce blížit spontánnímu učení. V mateřské škole by měly více převažovat otevřené formy, kdy učitelka připraví konkrétní vzdělávací situaci a je převážně na dětech, jak ji uchopí. Na základě sledování učitelka využívá nově vzniklé situace k dalšímu učení.

Spontánní i řízené aktivity by měly být vzájemně provázané, poměr jejich střídání by měl odpovídat individuálním potřebám a možnostem předškolního dítěte.

„Vzdělávání předškolního dítěte neleží pouze v řízených činnostech, ale ve všem, co se v mateřské škole děje.“ (Svobodová, 2010)

2.5. METODIKA SEZNAMOVÁNÍ DĚTÍ S PŘÍRODOU

Již v raném dětství je třeba utvářet předpoklady pro učení jako takové. Rozvíjet schopnosti a zájmy dítěte, motivovat ho k učení. Je kladen důraz na tvořivé myšlení.

Praktické poznávací činnosti – hra, učení, práce i zábavné činnosti – mají v průběhu předškolního období zásobit dítě konkrétními zkušenostmi a poznatky, které budou zárukou, že dítě později zvládne úspěšně přírodovědné obory ve škole. Dítě potřebuje zvládnout postupy, jimiž může informace o přírodě zpracovávat, jinak zůstane na úrovni pasivní reprodukce a nepochopí vnitřní souvislosti a vztahy.

V počátku se uplatňují jednoduché druhy učení. Schopnost koordinovaného pohybu

je první podmínkou poznávací činnosti. Dítě se potřebuje naučit odlišovat smyslové charakteristiky předmětů a dějů. V souvislosti s vlastnostmi předmětů se učí odlišovat početnost množin a jejich umístění v prostoru ve vztahu k vlastní osobě.

Na základě sledovaných odlišností postupně dochází k zobecňování a pojmům. V konkrétních situacích se vytvářejí i další pojmy – místa, velikosti, směru a času. S takto získanou pojmovou vybaveností dokáže dítě rozdělovat soubory podle podobnosti a utvářet kategorie založené na vnějším vzhledu nebo vlastnostech předmětů. Nácvikem porovnávání, stanovením měrné jednotky a její aplikací dítě později proniká k principům měření.

Vzhledem k převažujícímu senzomotorickému myšlení je nevhodné slovní poučování, sdělování hotových poznatků a tradičně popisný výklad učiva.

Vhodnější a přirozenější je předvádění a opakování činností, přímá účast na činnosti a bezprostřední styk dětí s poznávanou skutečností. (Barwinek, 1989)

2.6. PŘÍRODNÍ POMĚRY OKOLÍ MODELOVÉ MATEŘSKÉ ŠKOLY

Práce o možnostech přírodovědného vzdělávání na vesnické mateřské škole ve Stožci využívá přírodní podmínky Národního parku Šumava, v jehož jihovýchodní části se obec Stožec nachází.

Šumava je jedním z nejstarších pohoří Evropy. Po plochých šumavských hřbetech probíhá hlavní evropské rozvodí mezi mořem Severním a Černým. Pohoří je prameništěm několika významných řek - např. Vltavy, Otavy, Úhlavy, Blanice, Volyňky náležející do povodí Severního moře a Řezné, Ilzu, Grosse Mühl v povodí Černého moře. Specifickým jevem jsou na Šumavě přirozená ledovcová jezera, která se vyskytují v nadmořské výšce kolem 1000 m. Obci Stožec je nejbližší Plešné jezero s nadmořskou výškou 1090 m a vzdušnou vzdáleností 11 km.

Průměrná roční teplota se pohybuje v závislosti na nadmořské výšce. Na Stožecku (s nadm. výškou 780 m) je to kolem 6 st. C. Geomorfologicky spadá Stožecká kotlina do Trojmezenské hornatiny.

Obec se nachází v povodí Studené Vltavy. Svou polohou patří mezi místa s nejvyššími sněhovými srážkami. V průměru zde sněhová pokrývka přetrvává 120 – 150 dní v roce a má sílu kolem 100 až 150 cm.

V okolních lesích je nejvíce zastoupen smrk ztepilý a buk lesní, dále jedle bělokorá, javor klen i mléč, místy také jilm horský a jasan ztepilý. Z keřů se zde roztroušeně objevuje např. lýkovec jedovatý.

Obr. č. 2 : Lýkovec jedovatý (foto autorka)

V oblasti Stožce se také vyskytuje množství chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů. Například rys ostrovid, puštík bělavý, tetřev hlušec, hvozdík pyšný, rosnatka okrouhlolistá, kosatec sibiřský a tučnice bahenní.(Kolektiv autorů, 2003a)

Obr. č. 3 : Blatouch bahenní (foto autorka)

Přírodní rezervace Stožecká skála, vzdálená od Stožce 6 km, je významná nejen letitými stromy, ale i pozoruhodnými mechorosty, lišejníky a houbami.

Nedaleko Stožce se nachází naučná Medvědí stezka, která měří 14 km. Spojuje železniční zastávky Ovesná a Černý Kříž. Na trase s převýšením 330 metrů lze spatřit mnoho skalních útvarů, kámen na památku posledního zastřeleného medvěda na Šumavě a Schwarzenberský plavební kanál. (<http://www.naucnoustezkou.cz/medvedi-stezka>)

Obr. č. 4 : Mapa zájmového území

(http://www.npsumava.cz/gallery/9/2932-jih_31_08_2010m.jpg)

3. METODIKA

Prvním krokem bakalářské práce bylo shromáždění a rešerše odborné literatury.

Byla prostudována učitelská knihovna ZŠ a MŠ Stožec imateriály zdejšího informačního střediska, které má dlouholeté zkušenosti v oblasti environmentální výchovy. Opakovaně byla navštěvována knihovna v Prachaticích . Byli kontaktováni pracovníci ZŠ Prachatic Vodňanská – stanice zájmových činností CEV Dřípatka, jejichž činnost je známa po celém jihočeském regionu. Byly osloveny také kolegyně z jiných mateřských škol, které ochotnězapůjčily metodické materiály vztahující se přímo k práci s předškolními dětmi.

Na internetových stránkách byla nalezena nejen fakta, ale i inspirace.

Poté byla data prostudována a roztříděna. V závislosti na umístění mateřské školy v Národním parku Šumava byla vytipována místa pro přírodovědné vzdělávání a navržena přírodovědná vzdělávací nabídka Putování s medvídkem Matějem.

Byli osloveni rodiče dětí, kteří jsou zaměstnáni u SNP CHKO Šumava, zda by v MŠ uspořádali besedu o lesních zvířatech a péči, kterou potřebují hlavně v zimním období.

Dále byla domluvena s místním Informačním střediskem účast na Dni Země a Dni parků.

Činnosti byly uskutečňovány průběžně po dnech v rozmezí jednoho a půl roku. Na podzim probíhaly aktivity převážně ve venkovním prostředí. Průměrně se jich zúčastňovalo šest dětí ze sedmi. Zimní aktivity probíhaly venku v závislosti na aktuálním počasí, které je v zimním období dosti mrazivé. Více aktivit, zvláště tvořivých, se uskutečnilo v MŠ. V průměru se zúčastnilo pět dětí. Jarní aktivity se mohly více realizovat ve venkovním prostředí. Počet zúčastněných dětí byl průměrně šest ze sedmi.

Na letní období je naplánován výlet na Medvědí stezku. Z důvodu nízkého věku předškolních dětí bude nutná účast rodičů.

4. CHARAKTERISTIKA MATEŘSKÉ ŠKOLY VE STOŽCI

Obec Stožec se nachází 15 km od města Volary na Prachaticku. V současné době má asi 200 trvale žijících obyvatel. Leží v turisticky navštěvované části Národního parku Šumava.

Mateřská škola je umístěna v jedné budově spolu se základní školou.

Ta je jednotřídní (1.-5. třída), mateřská škola také. V současné době má MŠ 7 dětí, ZŠ 9 žáků. ZŠ a MŠ Stožec je zapojena do projektu Ekoškola.

Budova má malou předzahrádku. Vstupní branka vede přímo na silnici. Proto je u plotu osazena dopravní značka „Pozor, děti!“.

V přízemí budovy se nachází třída ZŠ, kuchyně, jídelna, tělocvična, sklad potravin, šatny ZŠ a sociální zařízení. Druhé patro tvoří pracovna a herna MŠ, školní družina, kancelář ředitele a účetní, šatny MŠ, sociální zařízení a půdní prostory. V suterénu je kotelna a uhelna.

Na zadní část budovy školy navazuje prostorná školní zahrada. Děti mohou využívat houpačky, kolotoč, prolézačky, pískoviště se skluzavkou i altánek.

Na malé zahrádce i ve skleníku pěstují především děti ze ZŠ drobnou zeleninu. V méně využívaném koutě zahrady je umístěn kontejner na kompost. Na zahradě je dále kůlna na ukládání hraček a zahradního nábytku. Kolem zahrady rostou smrky, modříny, borovice a zeravy, které oddělují pozemek od sousedního penzionu. V letních měsících, kdy na zahradě probíhá výuka některých předmětů, poskytují tyto stromy stín.

Klima malotřídní školy je vzhledem k nízkému počtu žáků téměř rodinné.

S dětmi i jejich rodiči se pedagogové a personál zná ještě před vstupem do MŠ . Vzájemné vztahy jsou založeny na vstřícnosti, otevřenosti a na vzájemné důvěře a podpoře.

Hlavní zájem je, aby se děti cítily šťastné a rozvíjely se podle svých individuálních možností a potřeb.

Nízký počet rodin s malými dětmi výhledově ohrožuje celkovou existenci školy.

V současné době se zřizovatel , Obec Stožec, snaží snížit náklady na provoz školy, aby její chod udržel co nejdéle. Proto je škola omezena finančními prostředky, které má k dispozici. Bylo nevyhnutelné snižování počtu pedagogických pracovníků...

4.1. SPOLUPRÁCE S INFORMAČNÍM STŘEDISKEM STOŽEC

Vzhledem k umístění obce v NP Šumava je při výchově a vzdělávání dětí kladen velký důraz na ekologickou výchovu a soužití člověka s přírodou.

V tom je nápomocna nejen krásná příroda, která Stožec obklopuje, ale i místní informační středisko. Zajímavá je také stálá expozice lesního společenství v NP Šumava a historie této oblasti. Interiéru dominuje vypreparovaný exemplář losa evropského, jehož výskyt je zaznamenán spíše v jižní části Šumavy.

Exteriér informačního střediska tvoří Ekopark, který je rozdělen do přírodovědných koutků přístupných široké veřejnosti. Děti zde mohou prostřednictvím tabulí umístěných na dřevěných stojanech poznávat vývojová stadia některých živočichů, potravní řetězce, výskyt rostlin typických pro Šumavu i malou skalku živých rostlin. Oblíbené je také stanoviště s možností hmatového poznávání přírodnin a odhad doby rozpadu jednotlivých druhů odpadků v zemi. Návrat ke dřívějším tradicím umožňují staročeské hry, jež si může kdokoli vyzkoušet. Ať už to jsou klasické kuličky, nebo točení káči, tlučení špačků a pohánění obruče.

Poměrně nový je geopark. Pod vysokými smrky je umístěno několik balvanů s popisem druhu a místa původu jednotlivých hornin. Jejich kruhové seskupení se středovým kamenným stolem a lavicemi je příjemným i poučným místem odpočinku pro všechny návštěvníky.

Informační středisko nabízí výukové programy pro různé typy škol. Naše škola se zúčastnila např. programu : Stromovaná, Půdovaná, Zpracování ovčí vlny, ...pravidelně se účastníme akce Den země, na které se schází několik okolních škol. Děti zde plní různé rozumové i smyslové úkoly.

NP Šumava i IS vyhlašují také výtvarné soutěže, jichž se pravidelně MŠ ve Stožci zúčastňuje.

4.2. ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM MŠ VE STOŽCI

Školní vzdělávací program mateřské školy má název PAVUČINKA.

Naším mottem je:

„Pavučinka ojíňená ranní rosou je něco tak křehkého a něžného jako svět dítěte.

Měli bychom je svým citlivým přístupem pomáhat nacházet pevné body, na kterých společnými silami utkáme nitky postupně spojující všechny oblasti rozvoje dítěte....

A každá pavučina bude jinak krásná...”

(ŠVP, 2010/2011- manuscript)

ŠVP je rozdělen na celky tak, aby odpovídaly ročním obdobím, činnostem a událostem, které děti právě prožívají. Celkově je zaměřen na environmentální výchovu.

Obsahuje témata :

1. Co přinesl strýček podzim Podtémata: Jdeme do školky
Barevný podzim
Vítr fouká do strnišť

2. Paní Zima jede	Podtémata:	Když zvoneček zacinká Jede Zima, jede Karneval masek
3. Jaro ťuká na vrátka	Podtémata:	Příroda se probouzí Svátky jara Když všechno kvete
4. Jedeme na výlet	Podtémata:	Hurá na prázdniny
Celoroční projekty: Třídíme odpad Putování s medvídkem Matějem Co má kola, jede		

Hlavní cíle environmentální výchovy v naší MŠ jsou:

- vytvářet u dětí citový vztah k přírodě
- učit je chápat přirozený vývoj ve změnách počasí
- rozlišovat aktivity, které mohou zdraví člověka podporovat a vědět, které je mohou poškozovat
- uvědomovat si význam zdravého vzduchu pro naše zdraví, vytvářet povědomí o ochraně přírody
- rozvíjet pocit sounáležitosti s přírodou, planetou Zemí
- osvojovat si dovednosti potřebné k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí
- seznámit děti s možným nebezpečím v různých situacích
- bezpečně se pohybovat v silničním provozu
- nebát se mít svůj vlastní názor, klást otázky, hledat odpovědi
- poskytnout dětem základní informace o úloze lidské činnosti ve prospěch života člověka a životního prostředí

5. VZDĚLÁVACÍ PROJEKT „ PUTOVÁNÍ MEDVÍDKA MATĚJE “

Oblast Stožeka se nachází v části Šumavy, kde byl zaznamenán poslední výskyt medvěda hnědého.

Děti předškolního věku mají v oblibě zvířecí hrdiny, proto se stalo hlavním hrdinou medvědí mládě. Jeho příběh bude děti provázet různými biotopy, ale převážně lesem.

5.1. CHARAKTERISTIKA A CÍLE VZDĚLÁVACÍHO PROJEKTU

Základní charakteristika :

Projekt začíná vyprávěním maňáska medvídko Matěje, který se ocitl v lese sám a nemůže si vzpomenout, kde se tam vzal a jestli má maminku nebo sourozence. Ví jen, že je mu v lese dobře.

Druhá část popisuje zimní spánek medvídko Matěje a sny, které se mu zdály.

Třetí část vypráví o hledání zvířat na louce.

Čtvrtá část nás vrátí zpět do lesa, kde bude hledat svojí rodinu a putovat po Medvědí stezce až k medvědímu kameni.

Vnitřně je rozdělen na čtyři části podle ročních období.

Podzim: Medvídek Matěj v rodném lese

Zima: Divoké sny medvídko Matěje

Jaro: Matěj detektivem

Léto: Matěj na výletě

Cíl projektu:

Seznámit děti zábavnou formou se zvířaty a rostlinami žijícími na Šumavě, vytvářet podmínky pro poznávání přírody v okolí obce Stožec, přispívat k utváření kladného vztahu k přírodě na základě vlastních prožitků a tím vytvářet postoje vedoucí děti k ochraně životního prostředí.

Doba trvání projektu:

Projekt je celoroční, měl by probíhat v období od září do června s ohledem na aktuální přírodní podmínky.

Pomůcky:

Na vycházky do lesa je vhodné mít odpovídající oblečení podle ročního období. Drobné přírodniny můžeme ukládat do batohu, kde by neměla chybět malá lékárnička pro případ poranění dětí (desinfekční prostředek, náplasti různých šířek a obvaz nebo

šátek). Vhodná je také láhev s čistou vodou , ať už na pití z plastového hrnečku nebo umytí špinavých rukou či zranění.

V tomto případě nosíme v batohu i maňáska medvídka Matěje, na podzim a na jaře silný dlouhý provaz nebo lanko a krepové barevné fáborky.

Nabídka činností:

Pro přírodovědné vzdělávání jsou nejvhodnější vycházky do přírody spojené s pozorováním, pohybové hry a ekohry, smyslové hry, hudební, výtvarné a dramatické činnosti.

5.2. PRAKTICKÁ ČÁST

5.2.1. Podzim: **Medvídek Matěj v rodném lese**

Doba trvání: září – říjen, asi 1 měsíc (aktivity neprobíhají každý den)

Cíle:

- seznámit děti s prostředím lesa a postavou medvídka Matěje
- rozeznat jehličnatý a listnatý strom
- rozlišit houby jedlé a jedovaté
- pojmenovat lesní plody (borůvky, brusinky, maliny, jahody)
- rozvíjet smyslové vnímání, tvořivost a fantazii
- zdokonalovat hrubou i jemnou motoriku
- upevňovat vztahy mezi dětmi
- učit děti spolupráci s kamarády, prosociálnímu chování
- rozvíjet slovní zásobu a správnou výslovnost
- seznámit děti s některými počátečními písmeny
- upevňovat základní číselné a matematické pojmy
- procvičovat rytmické cítění
- rozvíjet výtvarné cítění

Očekávané výstupy :

- dítě rozezná 3-5 lesních zvířat
- umí pojmenovat 3 stromy jehličnaté a 2 listnaté
- spolupracuje s kamarády, je empatické
- dítě pozná některá písmena
- vnímá krásy okolní přírody

- ví, že pohyb na čerstvém vzduchu je zdravý
- snaží se řešit vzniklé situace

První den

Projekt začíná vycházkou do blízkého lesa. Cestou děti motivujeme rozhovorem o tom, co se jim v lese nejvíce líbí a na co se těší. Dáme dětem několik hádanek s lesní tematikou (příloha č.19). Při procházení kolem ohrady s koňmi si můžeme společně zazpívat lidovou píseň *Já mám koně* (příloha č.21) nebo *Okolo Třeboně*. Zeptáme se dětí, jestli ví, jak se mají chovat v lese a proč. Za stromem na kraji lesa vykoukne na děti medvídek a stěžuje si, že ho probudil nějaký křik a houkání (vlaku). Ptá se dětí, kde je, protože to místo nezná. Kde medvědi bydlí? Představí se dětem a oni jemu. Kde bydlí děti? Mohl by bydlet s nimi? Matějovi už vyhládlo a rád by něco snědl. Pomohou mu děti najít něco v lese? Domluvíme se s dětmi, že by přitom neměly ubližovat stromům, rostlinám a zvířatům. Děti snášejí na určené místo k medvídkovi rostliny a přírodniny, které by mohly být jeho potravou. Maňásek Matěj je ochutná a řekne dětem, zda by mu chutnaly. Vtipným komentářem děti rozveselí a chválí. Hledáme další zajímavé přírodniny nebo pobyťová znamení – okousané šišky, kousky kůry, větviček, různé kamínky, díry na kmenech nebo mezi kořeny stromů (pobyťová znamení viz. příloha č.1). Děti zkoumají rozrytou půdu, případně vývraty a hrabanku. Také pozorujeme trus zvířat. Děti poradí medvídkovi Matějovi, s kým by si mohl v lese hrát, než zase přijdou za ním. Některé nálezy přineseme do MŠ a vystavíme je v koutku živé přírody.

Druhý den

Před vycházkou v diskusním kruhu zjišťujeme, jestli by děti mohly nějak medvídkovi pomoci nebo mu udělat radost. Vyslechneme nápady dětí a některé uskutečníme (např. hledání plyšových kamarádů – ježka, veverky, myšky atp., zazpívání písničky, hledání obrázků a informací v encyklopedii...).

Cestou do lesa děti naučíme básničku J.Kainara *Medvíďátko* (příloha č.20).V lese je přivítá maňásek Matěj a těší se, že si s dětmi bude hrát. Ty mu na uvítanou zarecitují novou básničku a zazpívají domluvenou písničku.

Medvědí schovávaná (obdoba hry Na sardinky) - pověřené dítě si půjčí maňáska a najde ve vymezeném prostoru úkryt, ostatní jsou otočeni zády a po domluveném signálu se vydají hledat Matěje, postupně se k němu schovávají, až jsou ve skrýši všichni

Najdi dva stejné listy, větvičky – do hmatového pytlíku natrháme malé kousky

větviček a listy, každé dítě si něco vylosuje a pokusí se určit, co to je, potom se snaží najít v lese stejnou přírodninu, společně hodnotíme a určujeme druh stromů

Land art – z uvedených přírodnin mají děti za úkol ve dvojicích nebo trojicích složit na cestě obrázky podle vlastní fantazie

Při cestě z lesa se maňásek Matěj vydá s dětmi do školky, aby mu nebylo smutno.

Třetí den

Ranní cvičení s medvídkem Matějem

Pedagog s maňáskem Matějem začne vyprávět dětem, jak se mu spalo ve školce. Jak se mu spí v lese? Vyzkoušejte si to děti také. (Děti napodobují předčítaný příběh – narativní pantomima).

Medvěd spal ve svém doupěti.

leh

Ucítil sladkou vůni, která ho probudila.

zahýbání nosem

Vylezl z pelechu a vydal se za vůní.

pomalá, kolébavá chůze

Uprostřed lesní mýtiny stál starý dutý dub.
Bydlely v něm včely a spousta jich poletovala kolem stromu.

lehký běh, doprovodné pohyby paží

Medvěd už věděl, odkud se line medová vůně.

chůze, následuje nápodoba šplhání,

Přišel až k dubu a začal šplhat vzhůru za mlsáním.
Strčil hlavu do dutiny stromu, nabral si med a olizoval ho. Včely se rozzlobily a popíchal ho žihadly.

olizování ruky

Rychle slezl, aby se před včelami zachránil.
Do doupěte doběhl po čtyřech. Tlapy ho od žihadel bolely. Lehl si, zavřel oči a usnul.
Zdál se mu sen o tom, jak ucítil sladkou vůni.

lezení, běh po čtyřech, leh, hýbání nosem

Probudil se a vydal se za ní.

kolébavá chůze

Vyplašil v trávě hejno kobylek.

cval vpřed nebo stranou

Na pasece málem šlápl na užovku.

plížení

Okolo dubu létaly včely.
Vyšplhal na strom a lízl si medu. Ale běda!
Včely ho popíchal.
Po čtyřech pospíchal pryč.

*lehký běh s pohyby paží
nápodoba šplhání, olizování ruky
lezení po čtyřech*

Usnul a spal a sen se mu zdál.

leh

Hra s vůněmi

Pomůcky: šátek, lžičky, aromatické věci nebo potraviny ve skleničkách od přesnídávek (např. mýdlo, prášek na praní, aviváž, med, skořice, hřebíček, vanilk. pudink, bonbony...)

Když dokázal medvídek Matěj ucítit sladkou vůni, dokázaly byste to také ? Chtěly byste něco z toho ochutnat ? Chutnalo by něco medvídkovi Matějovi? Kde je ukrytý med?

Děti postupně se zavázanýma očima popisují a hádají obsah skleniček.

Malování sladké vůně

Pomůcky : vodové barvy, štětce, čtvrtky

Motivační rozhovor o tom, jakou barvu by mohla podle dětí mít sladká vůně. Potom děti malují např. technikou zapouštění barev.

Čtvrtý den

Při vycházce do lesa si zazpíváme např. lid. píseň *Skákal pes*, dáváme si navzájem *hádanky*. Pozorujeme rostliny a keře, ochutnáváme brusinky, případně borůvky a maliny. Naučíme se báseň s pohybem *Borovice* :

Stojí, stojí borovice.
Kdyby jich tu bylo více,
stál by tady celý les.
Přichystal bych pro vás hody :
Pojď, Honzíčku, na jahody,
sbírej si a jez!

Určené dítě se postaví doprostřed louky ve vzpřímeném postoji. Na slova *kdyby jich tu bylo více* přijdou i ostatní děti (kromě určeného Honzíka). Všichni uvolněně vzpaží na slova *stál by tady celý les*. Potom lehce kývají trupem a na *pojď, Honzíčku, na jahody, sbírej si a jez* vchází určené dítě – Honzík , zvolna se prochází mezi dětmi a střídá chůzi s dřepem (sbírá jahody).

Povídáme si o významu lesa pro zvířata, rostliny, lidi, celý svět. Kdo se o les stará? Zazpíváme si píseň *Já do lesa nepojedu*. Proč se dříve někteří lidé báli hajného? Dáváme otázky typu : *co by se stalo, kdyby....* lidé vykáceli hodně stromů, nebyly lesy x všude byly lesy, pršelo x nepršelo, slunce stále svítilo x nesvítilo...

Dospějeme k tomu, že lesy je potřeba mít a chránit. Přinášejí lidem užitek, zvěři ochranu i úkryt a je v nich určitá síla, kterou nám mohou dát.

Najdi svůj strom- každý si vybere svůj strom, obejmě jeho kmen a snaží se přijmout

jeho energii, po chvíli relaxace si navzájem sdělíme zážitky a určíme, jestli byl strom jehličnatý nebo listnatý, případně název

U stromů si povíme, jak se jmenují jeho jednotlivé části a k čemu slouží (kořeny zajišťují výživu z půdy, kmen vede živiny do koruny – pod kůrou je míza, korunu stromu tvoří větve, na kterých rostou listy nebo jehličky a plody, ty slouží k rozmnožování stromů).

Hmatové poznávání kůry, větvíček, šišek smrku a borovice

Děti rozeznávají přírodniny nejprve ve spojení se zrakem, potom se zavázanýma očima.

Nakonec házejí nalezenými šiškami např. na kmen stromu nebo velký kámen.

Pátý den

Pomůcky : předem připravené papírky s úkoly, obruč

Na školní zahradě předem ukryjeme papírky s různými *úkoly od medvídka Matěje*, které děti budou hledat a nosit dospělému. Na úvod jim zarecitujeme báseň F. Hrubína *Ranní slunce* (příloha č.20). Poté se děti vydají hledat ukryté papírky – každý nejvýše jeden, aby uspělo co nejvíce dětí. Medvídek Matěj úkoly postupně přečte a děti je budou hromadně plnit. Mohou to být např. najdi na zahradě něco tvrdého, měkkého, pichlavého, žlutého, slizkého, dřevěného, stoupni si pod nejvyšší strom x nejnižší strom, najdi tolik šišek, kolik máš prstů na ruce....Tím si děti zopakují názvy i vlastnosti jednotlivých stromů a přírodnin. Na zahradě jsou kromě smrků a borovic také modříny, zeravy, smrk stříbrný a bříza bělokorá.. U konkrétního stromu dětem předneseme báseň (příloha č.20), podle jejich výběru je jednu z nich naučíme. Úkoly typu : jakých stromů je tu nejvíce x nejméně a kolik si upevní počítání. Nakonec mohou šiškami házet do kruhu vyznačeného velkou obručí nebo shazovat plechovky postavené na stolku.

Frotáž kůry stromů

Pomůcky: měkké papíry, suché pastely nebo voskovky

Děti přiloží papíry na kůru vybraného stromu a jednoduchými tahy překreslí strukturu kůry. Vyberou si několik stromů, jejichž kůru na obrázcích navzájem porovnávají. Na závěr si děti najdou přírodniny, kterými rytmicky doprovodí zpěv lidové písně, např. *Až já pojedu přes ten les*.

Šestý den

Pomůcky: houbové pexeso, košík, kapesní nůž, papír a tužka

Před vycházkou do lesa si zahrajeme houbové pexeso. Rozhovorem zjistíme, zda děti znají některé houby.

Cestou do lesa dětem dáváme *hádanky* o houbách (příloha č.19). Před samotným vstupem do lesa upozorníme děti na opatrnou chůzi náročnějším lesním terénem a nutnost chránit si obličej. Připomeneme, že se musíme držet ve skupině, aby se někdo neztratil. Pokud děti najdou houbu nebo zajímavou přírodninu, dají ostatním tichý signál a společně si povíme, co to je. Děti pozorně sledují okolí a učí se vnímat přírodní krásu.

Vedeme děti známým terénem a jmenovitě zapisujeme nálezy hub, děti si je samy počítají. Ukazujeme jim čištění hub a povídáme si, z čeho houby rostou a co k růstu potřebují. Všimáme si, pod jakými stromy houby rostou a jaké převažují. Přivoníme k nim. Na závěr vyhlásíme, kdo našel kolik hub a přírodnin. Všechny děti pochválíme za snahu. Cestou z lesa si můžeme zazpívat píseň *Když jsem šel z hub*.

Navlékání hub

Pomůcky: pevné nitě, tupé jehly, prkénko, nůž

V mateřské škole si znovu houby prohlédneme a určíme, můžeme je najít v atlasu hub. Pedagog houby nakrájí a děti plátky navlékají na nit. Takto navlečené korále z hub zavěsíme v prostoru a necháme sušit.

Sedmý den

Pomůcky : vystřižené papírové houby, 7 kroužků, modelína, podložky,

Rozhovorem v diskusním kruhu si připomeneme včerejší zážitky z lesa. Jak jsou houby užitečné? Která zvířata se jimi živí? Báseň *Veverka* (příloha č.20).

Na veverky

Doprostřed místnosti položíme jeden kroužek, ve kterém jsou papírové houby. Ostatní kroužky představující veverčí spíže rozmístíme kruhovitě ve vzdálenosti 1,5 až 2 m od středu. Děti – veverky – na určený pokyn nosí houby po jedné do své spíže. Nakonec si spočítají, kolik hub nasbírali a kdo má nejvíce. Doporučený počet hráčů je 6, děti se postupně vystřídají.

Modelování

Z modelíny děti zkusí vymodelovat houby a známé stromy nebo zvířata. Pedagog děti povzbuzuje, podle individuálních schopností jim názorně radí.

Paletky

Z tvrdšího papíru vystříháme tvar malířské paletky podle počtu dětí. Oboustrannou lepicí páskou je z velké části polepíme, přičemž vrchní část odlepíme až při vycházce. Úkolem je sbírat malé kousky přírodnin a lepit je na paletku, podobně jako malíř maluje obraz. Mohou to být i rostliny, ale ne živočichové. Děti tak hledají a vnímají barvy v přírodě, pracují s přírodním materiálem.

Společně si pak můžeme k jednotlivým součástem přírody zazpívat lidové písně, např.:

tráva – Travička zelená

rostliny – Červená, modrá fiala; Pod naším okýnkem

hlína – Co, sedláci, co děláte? Ach, synku, synku

dřevo – Už ty pilky dořezaly

Osmý den

Výroba košíčku s houbami

Pomůcky: šablony košíku a hub (příloha č. 7), tvrdší barevné i bílé čtvrtky, malé odstřížky látek v přírodních tónech (asi 1x1 cm), lepidla, pastelky

Šablony hub překreslíme na bílé čtvrtky, košíky na barevné. Nejprve si děti vybarví houby - podle skutečnosti nebo vlastní fantazie. Vystřižené použijeme k další činnosti na koberci. Celkově košíček dokončíme po zopakování znalostí.

Švihadlem rozdělíme hernu na dvě poloviny. Nejprve každý rozdělí své houby na jedlé a nejedlé či jedovaté. Přichází pedagog s maňáskem medvídko Matěje. Ten se s dětmi pozdraví a začne si s nimi povídat: *Milé děti, slyšíte to, co já? Poslední dobou mi pořád kručí v břiše, že by to bylo hlady? Včera jsem v lese potkal pár zvířátek, co se chystala na zimu – ježek Bodlináček, veverka Terka, ale co mám dělat já? Poradíte mi? Kamarádi v lese mi říkali, že jsem všežravec, jenže já tomu moc nerozumím. Zatím jsem jedl jenom borůvky, jahody, maliny a broučky... Rád bych ochutnal houby, veverka Terka mi o nich vyprávěla... vy je máte rádi? A dokonce některé už poznáte? Můžu vás trochu vyzkoušet? Dáváme dětem úkoly např. prosím tě, Aničko, nasbírala bys pro medvídko všechny hříbky? Poté lišky, křemenáče, muchomůrky. Vždy dětem poděkuje. Jaká jsou první písmena jmen těchto hub? Začíná stejným písmenem jméno někoho z nás? Píšeme štětcem a vodou na magnetickou tabuli.*

U pracovních stolků děti vystřihnou košíčky z barevného papíru. Částečně je polepí textilními odstřížky a zezadu přilepí vyčnívající houby. Výrobek si podepíše počátečním písmenem svého jména nebo celým jménem, pokud to již umí.

Stojí, stojí strom

Na školní zahradě děti naučíme říkanku: Stojí, stojí strom, bacil do něj hrom.

Chytněte se... (např. trávy, smrku, šišky, jehličí)

Nejprve říkanku vyvolává pedagog a chytá děti, které se přírodniny nedrží. Pokud děti něco neví, učí se jeden od druhého. Po chvíli můžeme nechat vyvolávat říkanku

děťmi.

Na zahradě děti pozorují šneky, žížaly atp.

Navazující činnosti podzimní části:

- pracovní listy: Rozlišování list. a jehlič. stromu (příloha č. 3)
Dokresli šišky na smrku a na jedli (příloha č. 5)
Houby (příloha č.8)
- grafomotorické listy: Dokresli listnatý strom (příloha č. 4)
Dokresli hříbku klobouček (příloha č. 6)
- vymalovánka: Medvídek pro kamaráda (příloha č. 9)
- otiskování listů
- výroba prostorových hub ze zbytkového materiálu (ruličky, vata, krajky atp.)
- vymýšlení příběhů o lese, skřítcích atp.
- zasazení stromu v blízkosti MŠ, pravidelná péče a pozorování
- dramatizace příběhů a pohádek – např. O zvířecí chaloupce (Černík, 1992)
- tiskání tematickými tiskátky, dokreslování obrázku
- cvičení v tělocvičně: lezení po žebřinách (jako veverky, nahoře zacinkat na zavěšený zvonek), překonávání překážek (natažené lano přelézt, přeskočit, podlézt), prolézání různě velkými obručemi (lezení do obydlí zvířat)...

Doporučená četba:

Balík J., 2001: Hrátky se zvířátky z lesů a strání

Pechová, J.1998: Příběhy skřítků Mechechuláků

Středa, L. 2007: Trápení s bludičkou

5.2.2. Zima: **Divoké sny medvídka Matěje**

Doba trvání: listopad – únor, asi 1 měsíc (aktivity neprobíhají každý den)

Cíle:

- seznámit děti se životem lesních zvířat a ptactva v zimě
- utužovat fyzickou zdatnost a odvahu
- procvičovat jemnou motoriku - správné držení tužky
- dbát na správnou výslovnost a gramatiku
- spolupracovat s kamarády, součinně si hrát s ostatními dětmi
- pěstovat kladný vztah ke zvířatům, starat se o ně

- vytvářet povědomí o morálních hodnotách lidí ve vztahu k přírodě
- rozvíjet tvořivost, fantazii a hudební cítění
- rozvíjet výtvarné vyjadřovací schopnosti
- dodržovat hygienické zásady při práci s vodovými barvami
- udržet pozornost dětí při čtení krátkého příběhu
- umožnit dětem získávání informací o přírodě v knihách a encyklopediích
- poučit je o možných nebezpečných situacích (nepříznivé počasí, povětrnostní jevy)

Očekávané výstupy:

- dítě ví, že je správné přikrmovat zvěř a ptactvo, má k nim citový vztah
- pojmenuje alespoň 3 zvířata, jejichž stopy můžeme v zimě pozorovat
- zná alespoň 3 ptáky, které vidáme v zimě a kteří na zimu odlétají
- uplatňuje svou fantazii při výtvarných a pracovních činnostech
- radostně reprodukuje známé písně, snaží se je rytmicky doprovodit
- umí si uklidit své pracovní místo, pomáhá kamarádům
- se zájmem naslouchá krátkému příběhu
- zvládá chůzi ve sněhu, s opatrností se pohybuje na kluzkém povrchu

První den

Činnost začíná v době, kdy se zima naplno projevila. Pozorujeme s dětmi proměny počasí, vyvozujeme znaky zimy. Zarecitujeme dětem báseň *Zima pro kočku* (příloha č.20). Zpíváme spontánně písně *Sněží, sněží, Sníh* (příloha č. 21). Písně doprovázíme jednoduchými pohyby znázorňujícími padání sněhu, foukání větru...

Rozespálá zimní víla

Pomůcky: oblek víly pro pedagoga, kouzelná hůlka, krabice s vystřihanými znaky všech ročních období, malé papírové vločky na odměnu

Pedagog v roli zimní víly rozespale vejde mezi děti. Prý se zrovna probudila z podzimního spánku a našla ve své skřínce pomíchaná všechna roční období. Poprosí děti, jestli by jí pomohly vše správně roztřídit, aby přišla zima se vším, co má být.

Děti určí místa, na která se budou třídit jednotlivá roční období. Podle počtu dětí se mohou rozdělit na 4 skupiny a hledat jen znaky svého období. Společně s vílou překontrolujeme správnost třídění. Děti pochválíme, víla každého obdaruje papírovou vločkou.

Než zimní víla odejde, posedí s dětmi v kruhu. Nechá kolovat svou hůlku se slovy: *kdyby to nebyla kouzelná hůlka zimní víly, byla by to...* Děti na základě vlastních

představ a fantazie jmenují různé možnosti.

Doprostřed kruhu umístíme *židli* s kouzelným proutkem. Víla se zeptá dětí, co by si přály vyčarovat nebo začarovat, kdyby byla hůlka opravdu kouzelná?

Na závěr víla naučí děti báseň *Rok* (příloha č. 20). Jednotlivé sloky doprovodí děti vhodnými rytmickými nástroji, např. trianglem, drhlem, dřívky, činelky.

Pozorování sněhu lupou

Na školní zahradě pozorujeme lupou tvary sněhových vloček. Zjišťujeme vliv teplé ruky na sněh.

Druhý den

Vyrábění zimní víly

Pomůcky: bílé papíry A3, krepové papíry, barevné papíry, malé vystřižené vločky, alobal, barevné čističe dýmek (tzv. chlupaté drátky), nůžky, lepidlo Herkules, fixy na dokreslení

Na bílé čtvrtky tužkou naznačíme podélně polovinu, tj. tělovou a hlavovou část. Děti si vybírají a stříhají krepový papír na šaty. Menším dětem podle potřeby pomůžeme. Z barevného papíru nastříháme 2 díly na vlasy a děti jim stříhají roztřepení. Vše nalepíme, vlasy jen na kraji. Prostorově je zatočíme pomocí pastelky nebo tužky. Šaty zimní víly ozdobíme bílými vločkami a prostorově stočenou ruličku sešijeme vzadu sešívačkou. Připravíme pásy vlasů z alobalu. Děti je částečně nastříhají a upevní na vlasy zahrnutím přes horní okraj. Zimní vílu dokončíme dokreslením obličeje fixy. Nakonec připevníme kouzelnou hůlku. Každý si ji pojmenuje. Jaké má jejich víla vlastnosti? Co umí?

Pokus s vodou

Do dvou malých plastových lahví napustíme vodu. Jednu umístíme na vnitřní parapet okna, druhou na venkovní. Pozorujeme rychlost tuhnutí na led. Jaký je led? Je bezpečný?

Jede zima, jede

Děti se promění ve víly, znázorňují pohyb tancem se šátky ze záclonoviny. Za doprovodu klavíru děti po částech naučíme píseň *Jízda* (příloha č.21). Změníme pohyb na jízdu se švihadlem ve dvojicích, děti znázorňují text písně (narativní pantomima).

Třetí den

Sen medvídky Matěje

Děti opět navštíví maňásek známého Matěje. Vypráví dětem, jak se uložil s plným břichem k zimnímu spánku a zdály se mu divné sny. Když se podíval na přední nohy, neměl tlapky, ale kopýtko! Stál na zelené louce a byl krásný slunečný den. Nedaleko byla studánka. Dostal po té trávě velkou žízeň a tak se k ní šel napít. Jak se ale lekl odrazu, který ve vodě uviděl! To vůbec nebyl on, medvídek Matěj! Hlava ho tížila víc než obvykle a teprve opakovaným pohledem na hladinu studánky pochopil, proč. Už jste, děti, také uhodly, co se mu zdálo? Míváte také sny? Chtěl by nám ho někdo vyprávět? Jakým zvířetem byste chtěli být? Medvídek se dětem svěřil, že má strach o svého kamaráda, jelena Pepu. Naposled ho viděl na podzim, když se loučil s kamarády. Potom se uložil k zimnímu spánku. Jak se mu asi daří? Má dost jídla on i jeho rodina? (jelen, laň, kolouch) Medvídek se bude muset zase uložit k zimnímu spánku.

Zpěv ukolébavek

Děti vyberou ukolébavky, které zazpíváme s doprovodem kytary a např. trianglu

Báseň *Uspávanka pro medvídky* (příloha č.20) přednese pedagog.

Vydáme se na vycházku k lesu, kde budeme pozorovat stopy zvířete a porovnávat je v knize *Stopy* (Lisak, 2004).

Čtvrtý den

Beseda s ochráncem přírody

Podle domluvy se uskuteční beseda v mateřské škole nebo na Informačním středisku ve Stožci. Přednášející dětem přiblíží své povolání, ukáže nebo promítne zajímavé obrázky.

Seznámí je se životem zvířat v lese i na loukách. Pohovoří s dětmi o tom, jak by ony mohly zvířeti pomoci, zvláště v zimě, kdy mají nedostatek potravy. Sdělí jim informaci o krmelci uprostřed vsi pod vícepatrovým obytným domem, kam chodívají nejčastěji jeleni. Děti budou plnit drobné úkoly převážně smyslového charakteru.

Podle situace si zazpíváme známé písničky na zvířecí citoslovce.

Pátý den

Zvířecí pantomima

Pomůcky: obrázky zvířat na kartičkách, vždy 2 stejné, počet podle hráčů

Pedagog ukryje kartičky zvířat v herně před příchodem dětí. Poté vyzve děti ke hledání, přičemž obrázek mohou ukázat jen pedagogovi. Ten pro větší přehled zapisuje názvy zvířat, která budou děti předvádět – bez zvuků. Stejně dvojice zvířat mají za úkol

se najít. Pokud je počet hráčů lichý, zapojí se i pedagog.

Vycházka ke krmelci do vsi

Pomůcky: krmení pro jeleny přinesené dětmi (tvrdé chleby, jablka, kaštiny, seno...)

Na zamrzlé cestě vedoucí z kopce upozorníme děti na nebezpečí pádu. Děti chůzí zjišťují, která část vozovky neklouže a jak vypadá. Vyprávíme si o tom, co by se mohlo stát, kdyby...

U krmelce hledáme stopy zvěře, snažíme se je určit. Přinesené krmení vsypeme do koryta, seno vložíme do krmelce. Všímáme si velikosti stop, poměřujeme s otisky bot dětí. S lidmi, kteří jeleny také přikrmují a pozorují je z okna, hovoříme o jejich zážitcích.

Na zpáteční cestě si zazpíváme píseň *Na tý louce zelený*.

Šestý den

Na medvěda

Děti se podívají, jestli medvídek Matěj stále spí. Zahrajeme si pohybovou hru. Nejprve děti naučíme říkanku :

Tiše, tiše, medvěd spí,

kdo ho vzbudí, toho sní.

chůze v kruhu s držením

Já mám doma berana,

můžu dupat nohama.

dupání na místě

Já mám doma ovci,

můžu tleskat, jak chci.

tleskání na místě

Medvěde, vstávej!

volání s rukama u úst

Před zahájením hry vybereme dítě – medvěda, který uprostřed kruhu v kleku a předklonu představuje spícího medvěda. Po skončení říkanky vyskočí na někoho z kruhu. Ten se stává v další hře medvědem. Obměna: Děti postaví z židlíček, kostek a deky uprostřed místnosti medvědí doupě. Hráč - medvěd je schovaný v doupěti. Děti chodí v kruhu okolo a po skončení říkanky medvěd honí děti kolem skrýše. Tato varianta je vhodná ve větším bezpečném prostoru a s menším počtem dětí.

Vyrábění postavičky medvídka Matěje

Pomůcky: kulaté krabičky od sýrů, látky v hnědém odstínu, kousek bílé a červené látky nebo filcu, bílé čtvrtky, nůžky, lepidlo Herkules, fixy na dokreslení, izolepu, šablony (příloha č. 17)

Do krabiček předem ze stran vystříhneme 4 malé otvory pro proužky čtvrtky. Jeden bude svisle – hýbací jazyk, druhý vodorovně – uši+hýbací oči.

Děti si na hnědou látku obkreslí krabičku, kruh vystřihnou a nalepí. Podle šablony na bílou látku obkreslí čenich. Po vystřížení ho také nalepí. Na předem vystřiženou část s ušima nalepí hnědou látku (jen uši), na druhý proužek kousek červené látky (jazyk). Pedagog vystřihne do krabičky otvory pro oči a jazyk. Děti dokreslí do proužku s ušima oči. Po sestavení zalepíme boční část izolepou tak, aby se taháním za uši hýbaly oči. Horní část druhého proužku umožňuje hýbat jazykem medvěda.

Vyrobení medvědi vybízejí děti k uvolňování mluvidel a vyluzování citoslovcí. Můžeme s nimi nacvičit *básničky – dialogy* (příloha č. 20) podporující rozvoj řeči a správné výslovnosti.

Sedmý den

Při rozhovoru v diskusním kruhu se opět probudí medvěd Matěj. Trápí ho divné sny. Nejprve potřebuje vědět, jak se daří jelenu Pepovi. Děti mu budou postupně vyprávět, jak přinesly potravu ke krmelci pro tzv. vysokou zvěř. Popíší stopy, které viděly, ukáží je na obrázku nebo v knize. Medvídek se jich na úvod zeptá, jestli nemá něco na čumáku, hodně ho bolí. Ve snu totiž nosem do něčeho tvrdého bouchal, až ho to probudilo. Cítil se při tom trochu vratce, jako na houpačce. Co by to mohlo znamenat? Děti hádají. Až je napadne pták, rozhovor se bude stáčet k jejich zimním starostem o jídlo. Jak jim pomoci? Co mají rádi? Kde hledají potravu? Báseň *Zimní hosté* (příloha č. 20)

Smyslové poznávání přírodnin

Pomůcky: plátěné sáčky (5-7 ks) se vzorky semínek u různých potravin (mák, strouhanku, čočku, křížaly, semínka slunečnice, sušené jeřabiny)

Děti zkouší poznat ptačí potravu nejprve hmatem, potom sluchem, nakonec zrakem.

Výroba sáčku s dobrotami pro ptáčky

Pomůcky: bílé čtvrtky, šablona, předcházející sáčky s ptačí potravou, lepidlo Herkules, nůžky, tužky

Obkreslené šablony děti vystřihnou, natrou lepidlem a špetkovitým úchopem sypou krmení.

Pozorování ptactva u krmítek na školní zahradě a v okolí.

Vycházkou po okolí školy mapujeme výskyt ptáků, děti se učí pozorovat je v klidu. Určujeme ptačí druhy.

Na vrabce a sýkorky

Děti reagují na signál, např. tlesknutí 1x nebo 2x. Chvilí se promění na vrabce – skáčkou, domluvenou změnou se změní na sýkorky a běhají s rukama v upažení. Na hru

vybereme rovný terén.

Osmý den

Pozorování ptactva oknem, počítání, určování druhu, přednes básně Zimní
(příloha č. 20)

Výroba závěsného krmítka

Pomůcky: ztužený pokrmový tuk, zbytky chleba, vařená zelenina, ptačí zob nebo mák, vařená rýže, oříšky, strouhanka, obilí atd., kelímky od jogurtu, malé větvičky, případně šišky ze smrku nebo borovice, jednoplotýnkový vaříč, menší hrnec, miska, vařečka a naběračka

Do misky vsypeme všechny suroviny a promícháme. Na vaříči v hrnci rozejdeme tuk a nalijeme ho do misky k potravinám, opět promícháme. Směsí naplníme kelímky od jogurtů. Doprostřed zapícháme větvičku až na dno. Po vystydnutí kelímků na její konec připevníme provázek na zavěšení a obsah kelímků vyjmeme i s větvičkou.

Pokud použijeme šišky, plníme hmotou rozevřené části po vypadaných semínkách. Provázek uvážeme za špičku.

Zpěv písně Bude zima, bude mráz (příloha č. 21)

Zazpíváme dětem píseň s doprovodem kytary. Podle zájmu je naučíme část písně. *Filozofujeme*: Co byste dělaly, děti, kdyby vám byla venku zima? Co byste dělaly např. ve školce? Co vás zahřeje? (činnosti provádíme s dětmi)

Devátý den

Cvičení v tělocvičně

Narativní pantomima na píseň Usnul vrabec za komínem (Oprailová, 1998b) - děti si vylezou na vyvýšenou plochu a se zavřenýma očima naslouchají písni). Potom se „vrabci probudí, seskočí a poletují“. Překonávají překážky – chodí po lavičce, seskakují z ní, vyhýbají se drobným překážkám v prostoru. Společně na pokyn seskakují snožmo z lavičky, poměřujeme nejdelší skok při skoku z místa.

Hra Vrabec a kočka

Dítě určené rozpočítadlem je kočka, odejde stranou. Ostatní jsou vrabci. Do prostoru pohážeme několik barevných papírků – zrněk. Vrabci sbírají zrnka, která jsou až u kočky. Odvážnější se budou snažit je posbírat i tam. Kočka číhá, nejbližší vrabce začne honit. Chycený vrabec se stává kočkou.

Výroba ptáčka

Pomůcky: krepový papír, zbytkový barevný papír, lepidlo, vata, provázek, kolíčky

Dlouhý obdélník přeložíme napůl, uprostřed vycpeme vatou a zavážeme provázkem.

Vystříháme a dolepíme části obličeje. Tělo ptáčka sepneme dřevěným kolíčkem. Výrobky ozdobíme MŠ.

Zavěšení ptačího krmení na zahradě

Vyrobené krmení pro ptáky zavěšíme na stromy ve školní zahradě tak, aby je bylo možné pozorovat z oken MŠ a ZŠ. Povídáme si, kde ptactvo v zimě hnízdí a proč. Děti hledají tyto úkryty, které bývají nejčastěji při kmenech stromů. Můžeme tam najít suchou trávu a větvičky.

Desátý den

Zvukomalebné hrátky

Pomůcky: ptáčci z krepového papíru, plastová lahev s vodou, Orffův hudební instrumentář

Děti k činnosti motivujeme rozhovorem. Klademe otázky např.: Máte někdy strach? Z čeho? Mají strach i ptáčci? Z jakých zvířat, zvuků? Vaši vrabečci jsou bojácní, nebo stateční? Děti pobíhají s rekvizitami vrabců po herně.

Společně si prozpěvují: *Čimčarára, čim, čim, čim, já se vůbec nebojím...!* Zahrajeme si hru *Štronzo* tak, že na tlesknutí se děti (vrabci) leknou a zůstanou, jak byly. Děti budou vymýšlet, jakého zvuku by se vrabci báli.

Vrabčák Pírko se nebojí ničeho na světě kromě:

šepotu – slovo zašeptáme v rytmické triole

tlukotu – dřevěnými bloky tlučeme v rytmu trioly

šplíchotu – šplícháme vodou v plastové lahvi

tleskotu – dlaněmi tleskáme triolu

cinkotu – rytmicky cinkáme prstovými činelkami

klepotu – zaklepeme ukazováčkem na dřevo

dupotu – rytmicky zadupeme nohama

chřestotu – pravidelně zatřeseeme chřestidly

pleskotu – rytmicky pleskáme dlaněmi o stehna

šustotu – rytmicky zašustíme igelitovým sáčkem v dlaních atp.

Říkanke E. Jenčkové *Čeho se bojí vrabčák* s dětmi procvičujeme tak, aby se všichni zvukově zapojili a zažili pocit radosti.

Poznávání ptactva na interaktivní tabuli ve třídě ZŠ

V době vycházky ZŠ můžeme využít poznávací hry na interaktivní tabuli. Instruuje děti, čeho a jak se mohou ovladačem dotýkat. Obrázky ptactva jsou doplněny zvukovou ukázkou.

Navazující činnosti zimní části:

- pracovní listy: Budka pro ptáčky (příloha č.12)
- grafomotorické listy: Stopy (příloha č.10), Lesní abeceda (příloha č.11)
- malování motivované zážitky
- vyrábění prostorových zvířat (skládáním papíru, lepením krabiček a ruliček...)
- kresba nebo vystřihování vloček
- návštěva informačního střediska – porovnávání losa a jelena
- navlékání korálků z jablek pro zvířata

Doporučená četba:

Petiška, E.: O nenasytém vrabci

Němcová, B.: O Smolíčkovi

5.2.3. Jaro: **Matěj detektivem**

Doba trvání: březen – květen, asi 14 dní

Cíle:

- všimnout si změn v přírodě, poznávat první rostliny a keře
- objevovat podmínky pro růst rostlin
- rozvíjet tvořivost, fantazii a smyslové vnímání
- vytvářet u dětí prosociální postoje
- procvičovat koordinaci pohybů
- rozvíjet jemnou motoriku ve tvořivých činnostech
- rozvíjet paměť a prostorovou orientaci
- nebát se vyjádřit své pocity, být empatický
- rozvíjet rytmické a hudební cítění
- vést děti k ohleduplnému chování

Očekávané výstupy:

- děti umí pojmenovat 3 jarní rostliny a keře
- znají některá mláďata a jejich rodinu
- pomáhají kamarádovi v nouzi
- děti si pamatují krátké básničky a písničky
- při řešení úkolů uplatňují tvořivost a fantazii
- umí překonat překážku přiměřenou jejich věku

První den

Jarní víla probouzí....

Děti se posadí do dřepu, jarní víla říká: jarní víla probouzí hady, žáby, mouchy, komáry, atd...koho se dotkne, ten dělá zvuk jmenovaného zvířete, vezme se za ruku s jarní vílou a postupně se přidávají ostatní děti.

Báseň Tráva (příloha č. 20), zazpíváme si s dětmi píseň *Travička zelená*

Medvídek Matěj se probouzí

Pomůcky: pexetrio nebo obrázky zvířat a jejich mláďat

Po zimě děti navštíví maňásek – medvídek Matěj. Pozdraví se s nimi, budou si povídat, jak se všichni měli a jestli v zimě děti pomáhaly zvířatům. Medvídek se probudil a cestou do školky potkal kamarády zvířata se svými rodinami. Ježka s paní ježkovou a malými ježčaty, lišku s lišákem a liščaty, zajíce se zaječicí a malými zajíčky...jen on je sám a nikoho nemá...(děti doplňují samy názvy zvířat a mláďat). Skládají obrázky zvířat a jejich mláďat, mohou si na ně zahrát.

Pomohou děti najít medvídkovi maminku?

Vycházka a hledání zvířat na louce

Pomůcky: lupy, krabička na drobné úlovky hmyzu, maňásek Matěj

Vydáme se pátrat, jaká zvířata můžeme vidět na louce (brouky, kobylinky, motýly, šneky, myši, krtka), maňásek činnost komentuje. Zároveň si děti budou všímat rostlin, které v trávě rostou – sedmikráska, podběl, sasanky, hluchavky, kopřivy, fialky, v zahradách kolem cest sněženky, blatouchy, devětsily, petrklíče, narcisy, modřence. Pozorování zpestříme recitací básně *Jak přichází jaro*(příloha č.20). Naučíme děti píseň *Na jaře, na jaře* (příloha č.21).

Druhý den

Vyprávění zážitků a pozorování drobného hmyzu v průhledné větratelné krabičce. Ten později pustíme na zahradě do trávy.

Medvídek Matěj děti pochválí. Navrhne, že by chtěl mít pro svojí maminku, až jí najde, nějaký dárek na uvítanou – třeba květinu. Děti mu poradí, co by mohl udělat.

Vyprávíme si, jak roste květina, co potřebuje ke svému růstu. Následuje narativní pantomima.

Zelená zahrádka

Pomůcky: hlína, průhledné plastové misky, lopatky, semínka řechy nebo obilí

Na školní zahradě dětem rozdělíme misky a lopatky. Děti si naberou hlínu, která je nakypřená v krtčích hromádkách. Při nabírání pozorují obsah hlíny. Přivoníme k hlíně.

Voní? Báseň *Čím voní hlína* (příloha č.20). Děti zasadí do hlíny semínka a zalijí je vodou. V dalších dnech budou každý den pozorovat vliv množství vody na změny a pokroky v klíčení. Na závěr si zazpíváme píseň *Kvítí a sluníčko* (příloha č.21) s jednoduchým pohybovým doprovodem. Střídáme tanec v uzavřeném kruhu s ¾ kroky dovnitř a zpět s rozpojeným pohybovým vyjádřením slunce vzpažením.

Třetí den

V diskusním kruhu necháme putovat tkaničku od bot s otázkou: *kdyby to nebyla tkanička, mohla by to být...*Děti zapojují fantazii a sdělují nám nápady. ty vyhodnotíme a zahrajeme si na hady, žížaly...(podlézání postupně se snižující překážky, kroucení tělem na hudbu, prolézání kroužkem jako lezení z díry) , hra *Had leze z díry*

Modelování

Pomůcky: modelína, podložky,

Pro děti je důležité naučit se pracovat s modelínou a vytvořit válením po podložce dlouhý váleček – žížalu, hada. Hovoříme o tom, zda jsou užiteční a jak. Můžeme to nějak zjistit nebo pozorovat? Kdo se jimi nejčastěji živí? Hádanka *Žížala* (příloha č. 19), báseň *Kos* (příloha č. 20).

Založení žížaliště

Pomůcky: velká sklenice od okurek, suché listí trochu písku, tmavá hlína, lopatky

Vypravíme se na školní zahradu. Do sklenice postupně nasypeme vrstvu zahradní země, potom vrstvu suchého listí, písek a znovu vrstvy opakujeme, až naplníme sklenici. Umístíme do ní 3-4 žížaly a překryjeme to průhlednou fólií s malými otvory.

Děti budou moci každý den pozorovat přibývajícím počet chodbiček. Je třeba obsah sklenice každý den zvlhčovat. První výsledky budou vidět až za několik dní. Samy děti by si měly všimnout promíchání jednotlivých vrstev.

Čtvrtý den

Děti opět navštíví medvídek Matěj. Poví dětem, že má dnes dobrou náladu a tak vymyslel básničku. Řekne jim báseň *Jarní rýmování* (příloha č. 20). Vyzve děti, že by mohly jít na louku k lesu, Matěj by si dal snídani. Cestou mohou vymýšlet veselé říkanky...

Vycházka na louku

Pomůcky: 10 dřevěných kůlů, silnější provaz nebo lanko (10-15 m), lupy, kostka cukru, šátek

Děti si krátí cestu tzv. hrou Na básníky, výsledky může pedagog zapisovat. Při cestě rostou vrby jívy a lísky, u kterých se zastavíme, povíme si o nich a zarecitujeme báseň

Jíva a líska, O kočičkách (příloha č. 20). Na louce nám maňásek ukáže, co bude mít k snídani – mravence...společně pozorujeme pohyb mravenců, děti si všímají, kolik mají nohou, jak se pohybují, jak reagují na cukr, čeho se dotýkají a jak se dorozumívají. Používají lupy.

Na mravence

Děti chodí v zástupu přesně určenou cestičkou, kterou jsme připravili položením provazu. Zpíváme při tom známé lid. písně, které můžeme opakovat a zrychlovat.

Vlna

Děti stojí v zástupu, ruce dají na ramena dítěte stojícího před nimi. První udělá dřep, ostatní to zopakují. Následuje vztyk, pokyny střídáme a roli prvního mravence také.

Bludiště

Na louku spirálovitě zapíchneme kolíky, které ovážeme provazem ve tvaru spirály. Děti si bludiště nejprve prochází samy. Poté si zahrajeme na ztraceného Ferdu mravence. Toho bude představovat dítě se zavázanýma očima, které postavíme doprostřed spirály. Může se do role vžít a poprosit, zda mu někdo pomůže. Pedagog vybere zachránce a ten mravence vyvede za ruku. Musí mu dávat správné pokyny, oba jsou nuceni ke spolupráci. V této hře se upevňují kamarádské vztahy a prosociální chování.

Pátý den

Hledáme v encyklopediích informace a obrázky mravenců, dětem pomáhá v pochopení informací četba *Ferdy Mravence* od Ondřeje Sekory.

Mravenčí cvičení

V tělocvičně připravíme mravenčí dráhu, kterou děti budou postupně v zástupech jako mravenci zdolávat. Může to být např. chůze po lavičce, chůze s držením za ramena okolo několika kuželů, přecházení vyvýšené překážky (např. molitanových kostek), chůze po kamenech (protiskluzových značkách) přes kaluž, prolézání mravenišťem (látkovým tunelem). Mohou také ve trojicích obkročmo nad lavičkou vyzkoušet svou sílu a nadzvednout ji. Cvičení můžeme ztížit nošením míče nebo kužele nad hlavou.

Píseň Mravenci

Zazpíváme dětem píseň *Mravenci* (příloha č. 21) s kytarovým nebo klavírním doprovodem. Ukážeme dětem, jak mohou rytmicky doprovázet píseň hrou na tělo – tleskáním nebo střídavým pleskáním na nohy. Vyzkoušíme různé varianty, zpočátku ukazujeme rytmus s dětmi. Píseň se mohou naučit po částech v několika dnech.

Navazující činnosti jarní části:

- pracovní list: Kdo je navíc? (příloha č. 14)
- grafomotorický list: Jak konvička zalévá květiny (příloha č. 16)

Dokreslovánka (příloha č. 15)

- vyrábění žížaly plněním staré punčochy
- hry na mraveniště a kukly, počítání do pěti nebo více
- báseň Polámal se mraveneček (příloha č. 20)
- kreslení a malování jarní přírody
- jarní staročeské hry: kuličky, točení káči, honění obruče

Doporučená četba:

Balík, J.: Pohádky z rozkvetlé louky a stříbrné tůňky

Černík, M.: Česká čítanka pro nejmenší

Sekora, O.: Knížka Ferdy Mravence

5.2.4. Léto: **Matěj na výletě**

Doba trvání: červen – asi 1 týden

Cíle:

- vést děti k poznávání okolí mateřské školy
- rozvíjet slovní zásobu
- sdělovat své zážitky druhým
- upevňovat pocit sounáležitosti s živou i neživou přírodou
- vést děti ke správnému a bezpečnému chování v dopravních prostředcích
- zdokonalovat fyzickou zdatnost

Očekávané výstupy:

- dítě zná okolí Stožce
- sděluje citové zážitky druhým
- ví, jak se má chovat v dopravních prostředcích
- snaží se být vytrvalé, překonává překážky

V tomto období by měl medvídek Matěj chodit s dětmi do lesa a poznávat další zvířátka. Budou si o nich vyprávět, stavět jim z přírodnin obydlí, poslouchat datla, kukačku a jiné ptactvo. Na cestách mohou skládat mandaly – do menšího kruhu dávají různé druhy přírodnin ve tvaru spirály, výsečí atp. Vypraví se na koloběžce dál do lesa

až k řece, budou pozorovat život u řeky. Mohou vyrazit na výlet za poznáním. Ale svoji maminku Matěj nenajde. Děti by se mu měly snažit pomoci, aby mu nebylo smutno, možná mu nabídnou velkého plyšového medvídka z MŠ.

Poslední výlet by mohl být na Medvědí stezku. Tam by se medvídek spolu s dětmi dozvěděl víc o své minulosti. Výlet se uskuteční letos, kdy jsou děti ve srovnání s minulým rokem fyzicky zdatnější. Bude nutná spolupráce se ZŠ nebo podle potřeby s rodiči.

Navazující činnosti letní části:

- výlety vlakem do Nového Údolí, Volar, Nové Pece, Horní Plané
- návštěvy divadelních představení
- vytvoření vlastního příběhu formou leporela
- chodníček z přírodnin (úzká cesta vysypaná asi po půl metrech např. pilinami, kůrou, listy, jehličím, žaludy, natrhanou trávou atp., děti chodí bosé, později se zavázanýma očima, poslední je voda na omytí nohou)
- výroba bzučícího kůrovce - lýkožrouta smrkového (příloha č.18)
- vyprávění pohádky o zvířatech, dramatizace
- zpěv lidových písní v přírodě s rytmičným doprovodem přírodnin

Doporučená četba:

Dudek, A.: Povídej pohádku

Sekora, O. : Brouk pytlík

2005: Pohádky o veselých zvířátkách

6. DISKUSE

Podzim: Medvídek matěj v rodném lese

Z podzimního bloku navrhovaných činností se uskutečnily v rozsahu jednoho dne čtyři navržené denní činnosti, ostatní po částech v jednotlivých dnech. Cíle byly splněny částečně, nejmladší děti nerozeznaly více než jeden strom jehličnatý a jeden listnatý. Při sběru hub poznaly bezpečně jen muchomůrku, starší děti i hříbký, lišky.

Vycházka do lesa

Cestou jsme si povídali o lese. Děti se těšily, že si budou v lese hrát v domečku, který je tam trvale postaven. Také se těšily na to, že uvidí nějaké zvířátko – veverku, mravence atp. U ohrady s koňmi jsme jim zazpívali píseň Já mám koně. Na louce u lesa jsme na cestě pozorovali střevlíka, na okraji lesa bylo mraveniště. Děti pozorovaly, jak mravenec táhne stéblo trávy. Viděly, že unese několikrát větší břemeno, než sám váží. Blízko mraveniště rostly zralé brusinky, poznaly je dvě děti. Poté si i ostatní zapamatovaly tyto plody i název. V lese se děti skamarádily s medvídkem Matějem. Všechny děti věděly, kde kdo bydlí. Chtěly si s ním hned hrát a ukázat mu domeček. Teprve po nějaké době bylo možné zařadit hru na shánění potravy medvídkovi. Přinesly kousky trávy, listy, náhodně nalezené borůvky, brusinky. Přírodniny ze stromů (šišky, kůra) by medvídkovi nechutnaly. Při hledání přírodnin si děti všimly vytékající smoly na kůře stromu. Matěj dával dětem hádanky, děti si samy vymýšlely své. Z přírodnin děti na cestě skládaly obrázky a nakonec jsme se trefovali do blízkého smrku.

Činnosti v přírodě mají děti v oblibě, rády se vrtají v zemi nebo zkoumají otvory u kořenů stromů. Přemýšlejí, kdo v nich bydlí a využívají fantazii. Dětem se činnosti líbily, přinesly do MŠ několik přírodnin, které si dáváme na podzimní misku a kdykoliv si je mohou osahat. Bylo uplatňováno prožitkové učení.

Hry na školní zahradě

Úkoly medvídky Matěje jsem umístila na zahradě z důvodu nebezpečí zvlhnutí a roztržení až při pobytu na zahradě. Je vhodné nechat děti pár minut před řízenou činností proběhnout. Medvídek Matěj je svolal zpět a básničkou Ranní slunce je připravil na hru. Seznámil je s hledáním lístků s úkoly a jejich společném plnění. Děti se předháněly, kdo najde první ukrytý lístek. Z důvodu nižšího počtu dětí mohly najít dva úkoly. Při plnění úkolů se mladší děti učily od starších, vzájemně spolupracovaly a

radily si. Při hledání něčeho slizkého napadlo dvě děti povrtat se v půdě a narazily na žížalu. Všichni si ji nechali lézt po ruce. Mladší děti hledaly jen tři šišky, starší pět šišek. Tím si procvičily počítání. Trefovaly se do obruče položené na trávě. Ta v nich evokovala hru Na hastrmana, kterou jsme si několikrát zahráli. Děti činnost zaujala, měly radost z vlastního úspěchu. Na příště by bylo lepší vyrobit kartičky s úkoly ze čtvrtky a zatavit je do fólie.

Na tuto hru navazovala *frotáž kůry stromů*. Předcházela rozhovor a smyslové porovnávání kůry smrku, břízy, modřínu. Děti dostaly pastely a tenké papíry, aby mohly získat vzorky kůry jednotlivých stromů. Tato činnost zaujala více starší děti, protože jsou zručnější. Mladším bylo potřeba pomoci. Přestože děti pokreslily 2-3 papíry, výsledek se příliš nevydařil. Pastely se hodně mazaly a zřetelná kresba kůry frotáží se povedla jen ojediněle. Výsledek by mohl být lepší kresbou voskovkou.

Děti si zopakovaly názvy a vlastnosti některých stromů a přírodnin, cíl byl splněn. Zároveň se učily spolupráci s kamarády.

Zima: Divoké sny medvídky Matěje

Ze zimního bloku navrhovaných činností se uskutečnila beseda s ochráncem přírody, pozorování stop zvířat a krmení v lese. Cíle byly splněny, děti ví, že zvířátkům v lese mají pomáhat, rozeznají základní lesní zvířata a stopy jelena a zajíce.

Beseda se uskutečnila ráno v mateřské škole. Nikdo se ochránce přírody nebál ani nestyděl. Přirozeným rozhovorem s dětmi a zjišťováním znalostí a zkušeností se zvířaty jsme přešli ke skládání obrázků. Tvořily je související trojice: zvíře – prostředí, kde žije – jeho potrava. I když skládaly hlavně starší děti, mladší alespoň pojmenovávaly obrázky. Byly nám pouštěny nejprve zvuky zvířat, které jsme se pokoušeli určit. Poté jsme shlédli i obrázek zvířete a dozvěděli jsme se od ochránce přírody více informací. Děti poznaly zvuky medvěda, ježky a sovy. Určit podle hlasu lišku, jelena a jiná zvířata bylo opravdu těžší, protože je neměly možnost slyšet. Přednášející dětem připomněl, že v období nedostatku potravy je vhodné zvěř i ptactvo podle možností přikrmit. Nakonec se uskutečnilo smyslové poznávání přírodnin. Překvapilo mne, že některé děti si nebyly jisté ani šiškou. Větší parohy a kůru stromu poznaly. Několik drobných her nám bylo do druhého dne zapůjčeno, aby měly děti dostatek času zamyslet se nad nimi a pochopit souvislosti. Děti zaujaly všechny činnosti, jejich pozornost byla soustředěná

až do konce.

Cíl byl splněn – děti byly seznámeny se zvířaty žijícími v lese a ví, proč je správné přikrmovat zvěř. Procvičily si hmatové vnímání a představivost. Pro příště bych měla více tyto činnosti s dětmi procvičovat.

Krmení zvěře v lese

Této činnosti předcházela v mateřské škole hra na zvířátka, která jim přidělil kouzelný mlýnek. Děti měly za úkol ve dvojicích postavit obydlí zvířete, převléci se za něj a zkusit nakreslit jeho stopy, které v zimě můžeme vidět. Mohly využít knihy i časopisy nebo mne požádat o pomoc. Děti navzájem hádaly, jaké zvíře předvádějí a zazpívaly o něm písničku. Nakonec si vymyslely a zahrály příběhy, ve kterých rozvíjely svou fantazii.

Na krmení zvěře děti přinesly z domova tvrdé pečivo, starší jablka, kaštany, kukuřici a trochu sena. Krmení jsme na bobech dovezli na kraj lesa. Tam si děti všimly většího množství šišek – pobytového znamení veverky. Všimaly si stop, hlavně zaječích. Jednoho zajíce jsme vyplašili a jinde našli krásné veverčí stopy. Děti se učily pohybovat v lese tiše, abychom nevyplašili zvěř. Za několik dní jsme se na místo vrátili, krmení zvěř snědla.

Jaro: Matěj detektivem

Z jarního bloku navrhovaných činností byly realizovány 2 celodenní aktivity, ostatní po částech v jednotlivých dnech. Cíle byly splněny částečně – některé děti poznají dostatek rostlin i zvířat, objevily podmínky pro růst rostlin, spolupracují s kamarády. Bohužel si nepamatují delší dobu básničky, pokud si je v dalších dnech průběžně nepřipomeneme.

Zelená zahrádka

Tuto aktivitu jsem naplánovala na období před Velikonocemi. Děti pracovaly samostatně, měly dostatek zkušeností. Každý měl svou misku, o kterou se podle svého uvážení staral. Jedno dítě zalévalo málo – děti viděly, že je hlína suchá a nic neroste. Druhé dítě zalévalo moc a semínka se topila. Většina misek se včas zazelenala. Děti získaly základní informaci týkající se podmínek růstu rostlin.

Píseň Kvítí a sluníčko

Nejprve jsem jim píseň zahrála na kytaru, po částech se ve dvou dnech naučily celou píseň. Pohybový doprovod byl jednoduchý, děti ho zvládly.

Píseň Mravenci

Tato píseň má zajímavou melodii i text, dětem se líbí. Nejlépe se děti naučily 1. sloku.

Rytmický doprovod volily jen jedním způsobem, nestrídaly tleskání a pleskání.

Básně

Děti si s radostí vyslechly báseň Mravenec. Nejlépe se jim pamatovala 1. sloka, nácvičku celé básně by bylo potřeba více času. Celkově si děti pamatují spíše kratší básně a říkanky.

Zúčastnili jsme se také Dne Země (20. 4. 2011) a Dne parků (24. 5. 2011). Tyto akce pořádalo místní informační středisko pro vybrané školy.

Léto: Matěj na výletě

Z letních námětů bude teprve realizován výlet na Medvědí stezku ve spolupráci se ZŠ a místním obecním úřadem.

7. ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo nalezení a ověření vhodných metod a forem práce s předškolními dětmi v oblasti přírodovědné a environmentální výchovy.

Částečnou realizací navrženého vzdělávacího projektu s názvem Putování medvídky Matěje bylo zjištěno následující:

Pobyt v přírodě je pro děti a jejich zdraví nezbytně nutný. Okolí mateřské školy ve Stožci umožňuje každodenní výpravy jak do lesa, tak na louky i k řece. Děti tak mají příležitost pozorovat přírodu a její proměny v různých ročních obdobích. Učí se lépe vnímat živou i neživou přírodu a přirozeně experimentují. V tomto období je pro ně důležité vnímat přírodu co nejvíce smysly. Neboť, jak uvádí Přikrylová, Přikrylová (2002c): zapamatujeme si –10% toho, co slyšíme

- 15% toho, co vidíme
- 20% toho, co současně slyšíme i vidíme
- 40% toho, o čem diskutujeme
- 80% toho, co přímo zažijeme nebo děláme
- 90% toho, co se pokoušíme naučit druhé.

Proto bych také připomněla důležitost naslouchání pedagoga dítěti. Je jeho učitelem i průvodcem na cestě za poznáním, stejně jako jeho rodina. V předškolním období má na dítě významný vliv osobnost pedagoga. Metody a formy, které při své práci volí, závisí na podmínkách konkrétní školy, včetně počtu dětí ve třídě.

Hlavní cíl vzdělávacího projektu byl splněn. Děti byly zábavnou formou seznámeny s některými zvířaty a rostlinami Šumavy. Činnostmi v přírodě byly vytvářeny podmínky pro její poznávání. Děti mají na základě vlastních prožitků citový vztah ke zdejší přírodě. Rozvíjením tohoto vztahu budou utvářeny postoje, které děti povedou k úctě a ochraně životního prostředí.

8. SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

- Adamovská, M.: *Cyril a lesní skřítek*. Praha, Rotag. 41 s. ISBN 978-80-87126-00-4
- Balík, J. 2001: *Hrátky se zvířátky z lesů a strání*. Praha, Rotag. 23 s. ISBN 80-901182-6-7
- Barwinek, H. 1989: *Metodika seznamování dětí s přírodou*. Praha, SPN. 255 s. ISBN 80-04-24530-7
- Bertrand, Y. 1998: *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha, Portál s.r.o. 247 s. ISBN 80-7178-216-5
- Bureš, J. 1996: *Ekologická výchova v mateřských školách*. Pardubice, Ekocentrum Paleta. 62 s.
- Bureš, J. 2002: *Ekologická výchova v mateřských a základních školách*. Pardubice, Ekocentrum Paleta. 52 s.
- Černík, M. 1992: *Česká čítanka pro nejmenší*. Praha, Futura. 215 s. ISBN 80-85523-19-1
- Čerovský, J., Záveský, A. 1989: *Stezky k přírodě*. Praha, SPN. 240 s. ISBN 80-04-22378-8
- Čížková, Z. 1996: *Ekologická výchova nejmenších a malých*. Praha, Pražské ekologické centrum. 85 s.
- Dudek, A. 1997: *Povídej pohádku*. Ostrava, Librex. 77 s. ISBN 80-7228-004-X
- Froněk, J. 1996: *Zvířata v životním prostředí*. Praha, Blug. 50 s. ISBN 80-85635-67-4
- Held, L: *Príroda-deti-vedecké vzdelávanie*. In Kolláriková, Pupala 2001: *Předškolní a primární pedagogika*.
- Horáčková, J. 2006a: *Zpívejme si, zpívejme 1*. Kroměříž, Přikrylová Milada Plus. 28 s.
- Horáčková, J. 2006b: *Zpívejme si, zpívejme 2*. Kroměříž, Přikrylová Milada Plus. 25 s.
- Horáčková, J. 2006c: *Zpívejme si, zpívejme 3*. Kroměříž, Přikrylová Milada Plus. 25 s.
- Horká, H. 1994: *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*. Vydavatelství Masarykovy univerzity, Brno. ISBN 80-210-0844-X
- Jančaříková, K. 2010: *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha, Raabe. ISBN 978-80-86307-95-4
- Jeřábková, J. a kol. 2002: *Od jara do zimy*. Praha, Rotag. 52 s. ISBN 80-901182-9-1
- Jenčková, E. 2006: *Hudba v současné škole – Vrabčáci zpěváci*. Hradec Králové, Tandem. 56 s. ISBN 80-86901-00-9
- Kolláriková, Z. Pupala, B. 2001: *Předškolní a primární pedagogika*. Praha, Portál.

456 s. ISBN 80-7178-585-7

Kolektiv autorů, 2003a: *Chráněná území ČR-Českobudějovicko, svazek VIII*. Praha, AOPK ČR.

Kolektiv autorů, 2003b: *Pojďme na to od lesa – příručka ekologické výchovy a lesní pedagogiky*. SNP a CHKO Šumava, Vimperk.

Kolektiv autorů, 2006: *RVP PV*. Výzkumný ústav pedagogický v Praze. 48 s. ISBN 80-87000-00-5

Kolektiv autorů, 2010: *Korálky poznání*. Jindřichův Hradec, Rain tiskárna. ISBN 978-80-254-7439-6

Korvasová, H. Máchal, A. 1991: *Hrajeme si na přírodu*. Institut dětí mládeže Praha. 80 s. ISBN 80-85105-33-0

Koťátková, S. 2005: *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha, Grada. 184 s. ISBN 80-247-0852-3

Kysilková, J. 2007: *Notičky pro čtyři prstíčky I*. Brno, Lynx. 12 s. ISBN 80-86787-18-4

Lada, J. Stehlík, L. 1979: *Ladovy veselé učebnice*. Praha, Albatros. 24 s.

Lisak, F. 2004: *Stopy*. Banská Bystrica, Slovart. 32 s. ISBN 80-7209-506-4

Lišková, M. Hurník, L. 2000: *Hudební výchova pro 2. ročník ZŠ*. Praha, SPN. 102 s. ISBN 80-7235-009-9

Máchal, A. 1996: *Špetka dobromysli*. Brno, Ekocentrum Brno. 153 s. ISBN 80-901668-6-5

Neuman, J. 2000: *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha, Portál. 325 s. ISBN 80-7178-405-2

Opravilová, E. 1998a: *Podzim v mateřské škole*. Praha, Portál. 128 s. ISBN 80-7178-267-X

Opravilová, E. 1998b: *Zima v mateřské škole*. Praha, Portál. 126 s. ISBN 80-7178-268-8

Opravilová, E. 1998c: *Jaro v mateřské škole*. Praha, Portál. 125 s. ISBN 80-7178-210-6

Pakostová, P. 2010: *Barvy přírody*. Brno, Rezekvítek. 18 s. ISBN 978-80-86626-20-8

Pechová, J. 1998: *Pohádky z mechového lesa*. Praha, Laguna. 94 s. ISBN 80-902485-7-8

Petty, G. 2002: *Moderní vyučování*. Praha, Portál, s.r.o. 380 s. ISBN 80-7178-681-0

Ponížilová-Juříčková, B. 1998: *Lesní čarování I*. Brno, Rezekvítek. 28 s.

Ponížilová-Juříčková, B. 1999: *Lesní čarování II*. Brno, Rezekvítek. 39 s.

Ponížilová-Juříčková, B. 2001: *Lesní čarování III*. Brno, Rezekvítek. 40 s.

Ponížilová, B. 2009: *Lesní mimičarování*. Brno, Rezekvítek. 32 s.

- Prokešová, B. 1993: *Veselé škatulky*. Ostrava, Jasmín. ISBN 80-901099-2-6
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2002a: *Hrajeme si: barevné kamínky. Jak se rodí jaro*. Kroměříž. 58 s.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2002b: *Hrajeme si: barevné kamínky. Když padá listí*. Kroměříž. 43 s.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2002c: *Hrajeme si: barevné kamínky. Sklízíme plody podzimu*. Kroměříž. 63 s.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2002d: *Hrajeme si: témata na celý rok 1*. Kroměříž. 94 s.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2002e: *Hrajeme si: témata na celý rok 3*. Kroměříž. 88 s.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2002f: *Hrajeme si: témata na celý rok 4*. Kroměříž. 99 s.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2004: *Hrajeme si: pohyb v tématech*. Kroměříž. 54 s.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2006a: *Rok s barevnými kamínky – I. čtvrtletní integrovaný blok: podzimní činnosti*. Kroměříž, Přikrylová Milada Plus s.r.o.
- Přikrylová, G. Přikrylová, M. 2006b: *Rok s barevnými kamínky – II. čtvrtletní integrovaný blok: zimní činnosti*. Kroměříž, Přikrylová Milada Plus s.r.o.
- Sekora, O. 1988: *Brouk pytlík*. Praha, Albatros. 137 s. ISBN
- Sekora, O. 1968: *Knížka Ferdy Mravence*. Praha, Stát. naklad. dět. knihy. 180 s.
- Stojan, J. 1997: *Malička su 3*. Přerov, Jasto. 47 s. ISBN 80-901932-7-7
- Středa, L. 2007: *Trápení s bludičkou*. Kladno
- Svobodová, E. 2010: *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha, Portál. 168 s. ISBN 978-80-7367-774-9
- Synek, F. 1999: *Hlasy a hlásky*. Praha, ArchArt. 100 s. ISBN 80-902281-8-6
- Vrbová, H. 1986: *Pohádky pod peřinku*. Praha, Lidové nakladatelství. 246 s.
- Veberová, E. 1992: *Čteme si s mámou*. Praha, SPN. 265 s. ISBN 80-04-24575-7
- Zapletal, M. 1995: *Hry v přírodě*. Praha, Leprou. 621 s. ISBN 80-901826-6-6
- 1993: *Já, písnička : Zpěvník pro žáky základních škol I. díl pro 1.-4. třídu*. Cheb, MUSIC
- 2005: *Pohádky o veselých zvířátkách*. Praha, Svojtka. 96 s. ISBN 80-7352-214-4
- CD: Hradecký, E. 1994: *Improvizace k hudebně pohybové výchově CD MŠ, 1.tř. ZŠ a ZUŠ*. Praha, Emil Hradecký – Hudební vydavatelství pro školy.
- Internetové zdroje :
- <http://www.npsumava.cz>
- <http://naucnestecky.cz/medvedi-stezka>
- <http://predskolaci.cz>

9. PŘÍLOHY

Seznam příloh:

- Příloha č. 1: pomůcka pro určování pobytových stop na vegetaci (Kolektiv autorů, 2003b)
- Příloha č. 2: pomůcka pro určování stop ve sněhu a v půdě (Kolektiv autorů, 2003b)
- Příloha č. 3: pracovní list – rozlišování listnatých a jehličnatých stromů (Přikrylová, Přikrylová, 2002f)
- Příloha č. 4: pracovní list – dokresli listnatý strom (Přikrylová, Přikrylová, 2002f)
- Příloha č. 5: pracovní list – dokresli šišky na smrku a jedli (Přikrylová, Přikrylová, 2002f)
- Příloha č. 6: grafomotorický list – dokresli hříbky (Přikrylová, Přikrylová, 2002d)
- Příloha č. 7: šablony – košík s houbami (autorka)
- Příloha č. 8: pracovní list – houby (Ponížilová, 2009)
- Příloha č. 9: vymalovánka – medvídek pro kamaráda (Přikrylová, Přikrylová, 2006a)
- Příloha č. 10: grafomotorický list – stopy (Ponížilová, 2009)
- Příloha č. 11: grafomotorický list – lesní abeceda (Ponížilová, 2009)
- Příloha č. 12: pracovní list – budka pro ptáčky (Přikrylová, Přikrylová, 2006b)
- Příloha č. 13: vystřihovánka – krmení pro ptáčky (Přikrylová, Přikrylová, 2006b)
- Příloha č. 14: pracovní list – kdo je navíc? (Ponížilová, 2009)
- Příloha č. 15: grafomotorický list – dokreslovánka (Ponížilová, 2009)
- Příloha č. 16: grafomotorický list – jak konvička zalévá květiny (Přikrylová, Přikrylová, 2002a)
- Příloha č. 17: šablony – postavička medvídka Matěje (Prokešová, 1993)
- Příloha č. 18: kůrvec – návod a předloha (Kolektiv autorů, 2003b)
- Příloha č. 19: hádanky
- Příloha č. 20: básničky
- Příloha č. 21: písničky – Horáčková (2006a, 2006b, 2006c), Lišková, Hurník (2000), Stojan (1997), Jeřábková (2002), Kysilková (2007), Lišková, Hurník (2000)
- Příloha č. 22: fotodokumentace (foto: autorka)

Pobytová znamení

Na smrkových šíškách

Veverka

Ze šišky ohryžou šupiny, aby mohly snadněji vyjmout semena. Šiška vypadá jako chlupatá nebo jezatá.

Myš

Šišky jsou čisté ohryzane.

Křivonoska

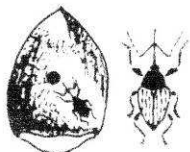
Semenné šupiny jsou ohryzane po celé délce.

Datel

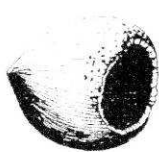
Roztrepavě vzhled šišky. Zobákem rozseknou šupinu a uvolní semeno vyjmou jazykem.

Na lískových oříškách

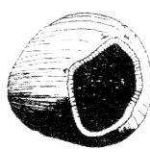
Nosatec lískový

Malý otvor.

Myšice lesní

Zanechává zřetelné stopy.

Norník rudý

Zadné stopy po okusu.

Veverka

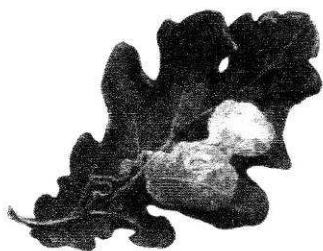
Vyhledává do ořísku nejprve otvor a pak rozdrtí skorapku.

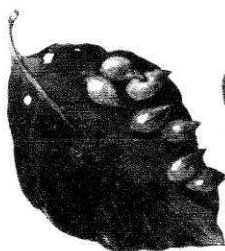
Datel

Ořísek rozseknou, otvor je nerovnomerný.

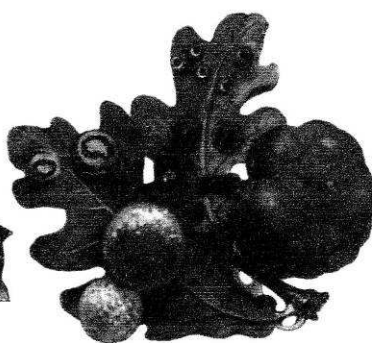
Na listech a větvičkách

Minovníček dubový

Bejlomorka bučinová

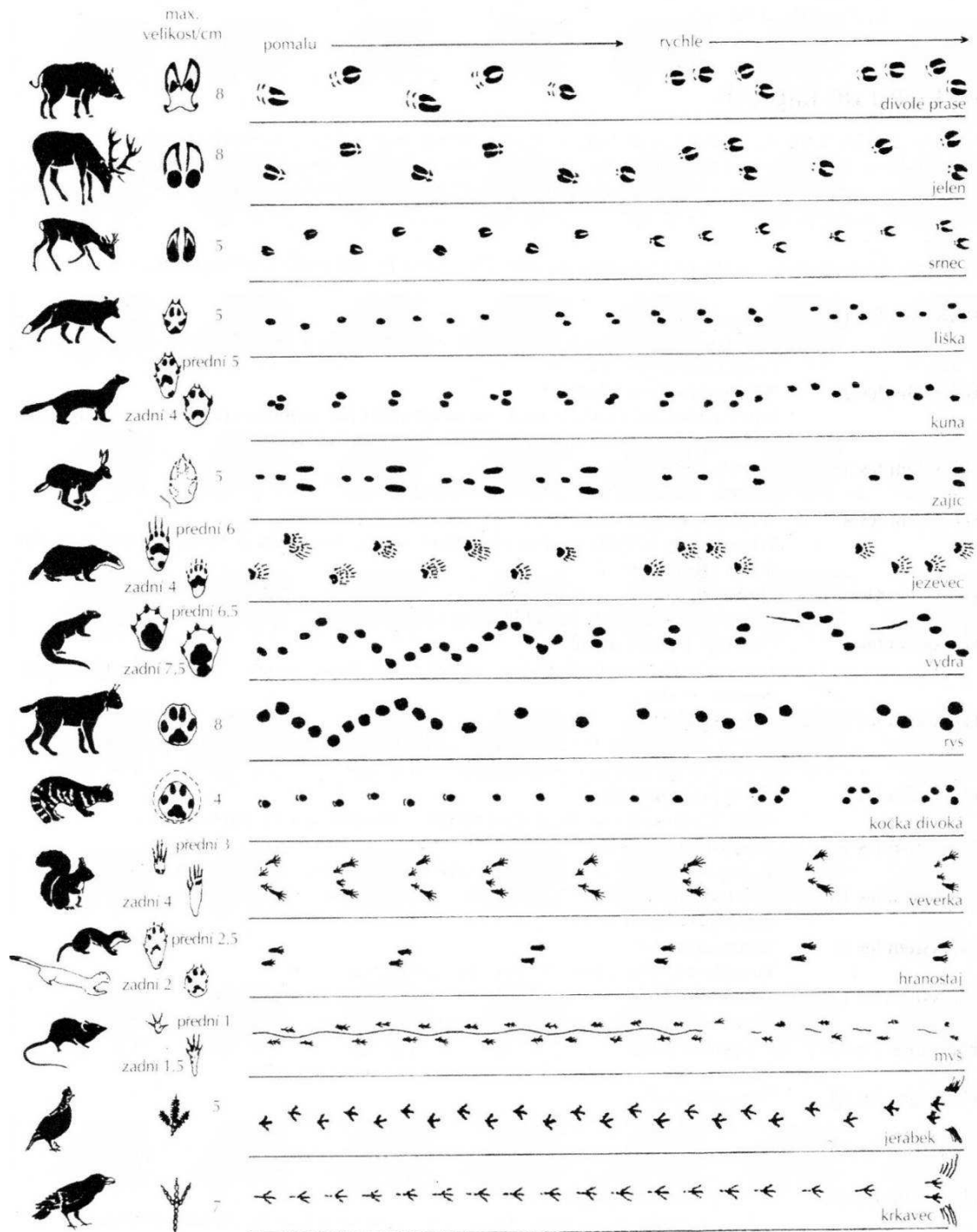

Žlabatka bezkřídlá (duběnka)

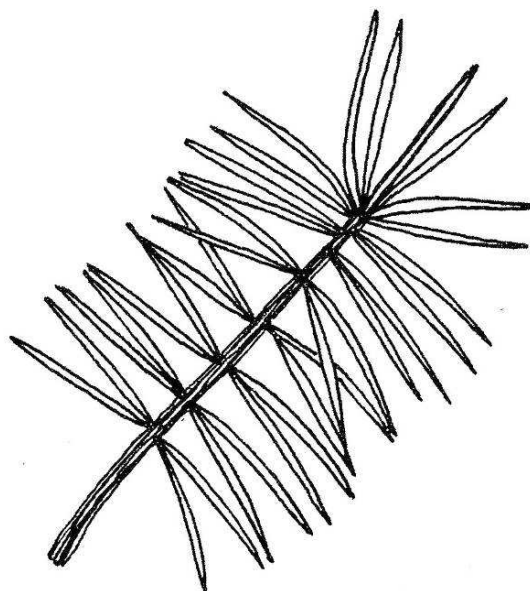
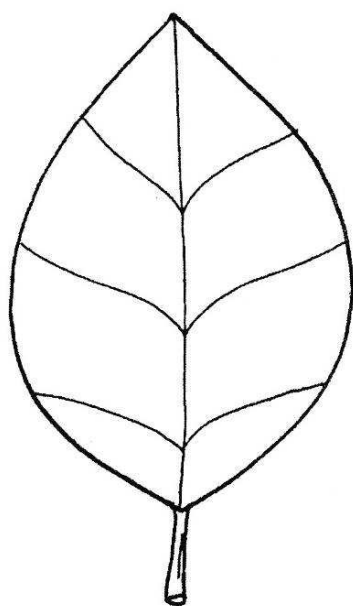
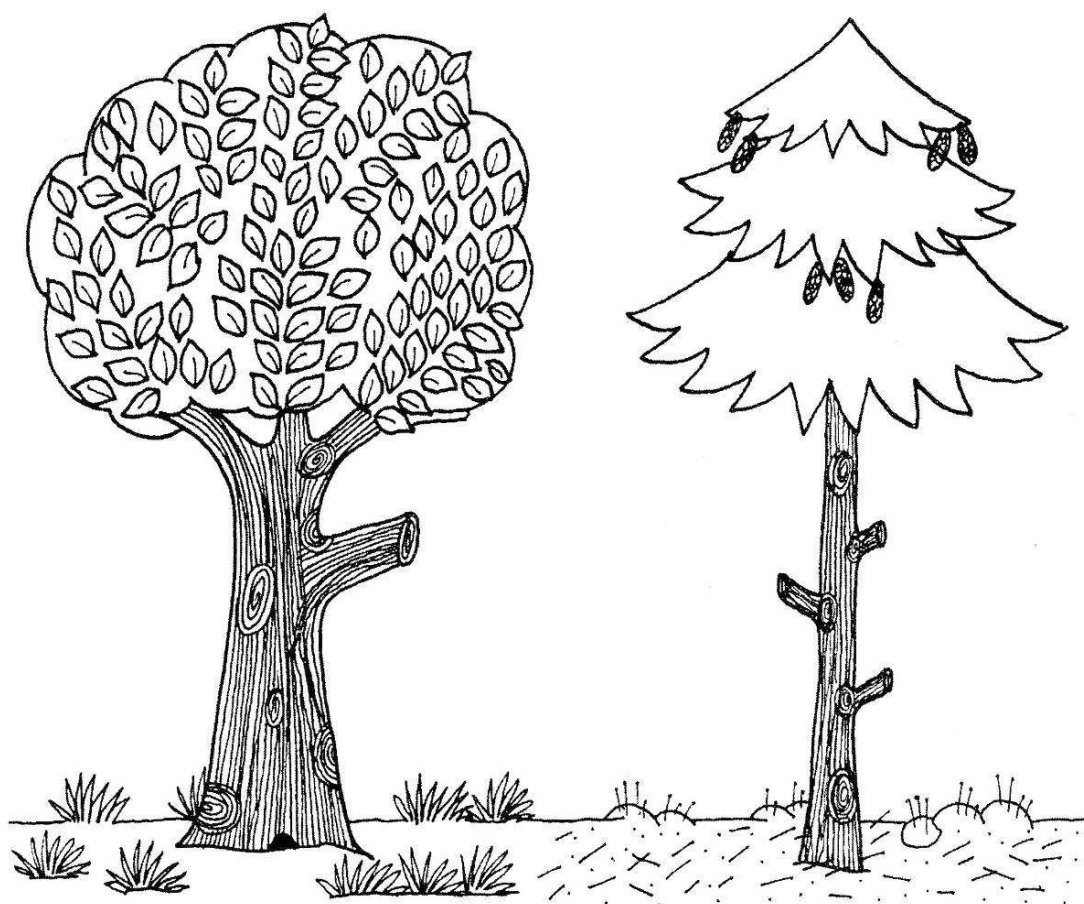

Korovnice smrková

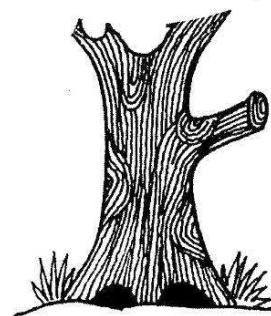
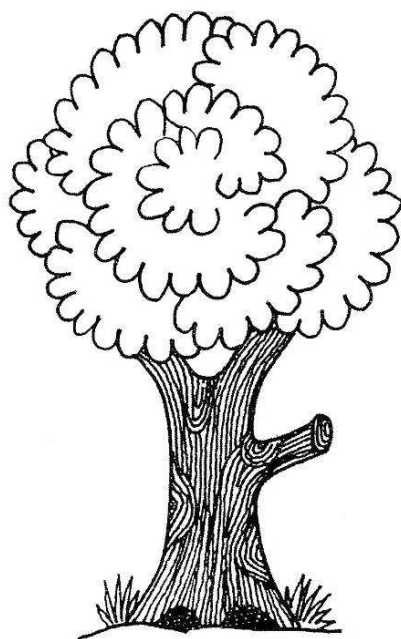
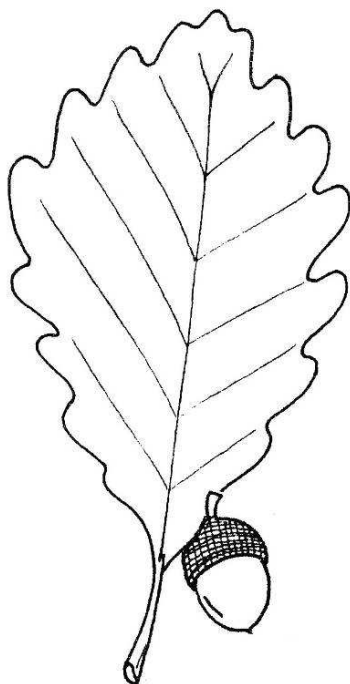
Pobytová znamení ve sněhu popř. v lesní půdě

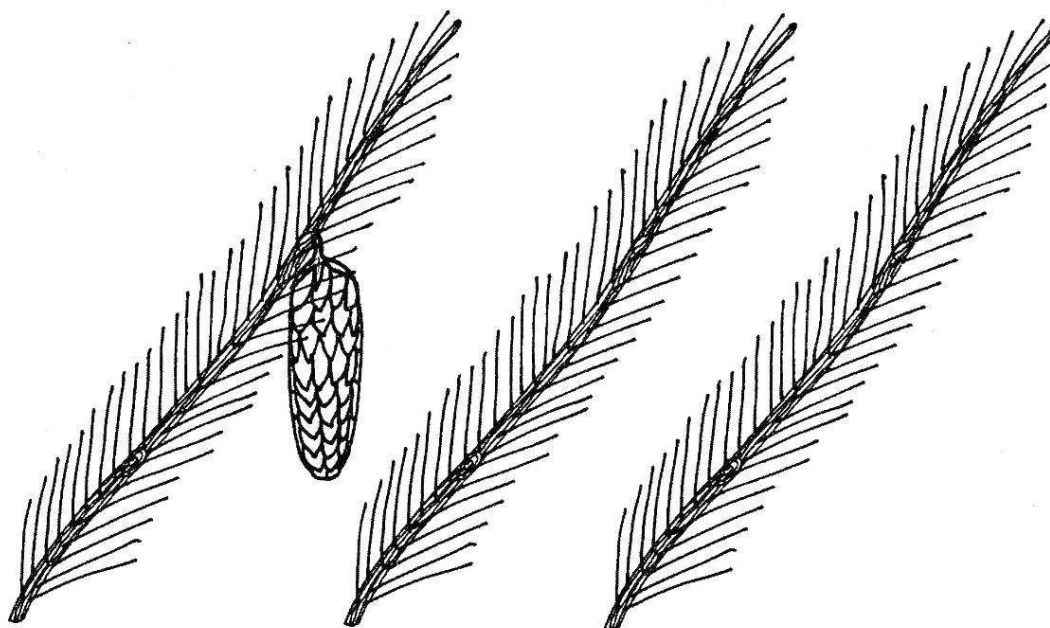
**STROMY. LISTNATÝ MÁ LISTÍ,
JEHLIČNATÝ JEHLIČÍ**

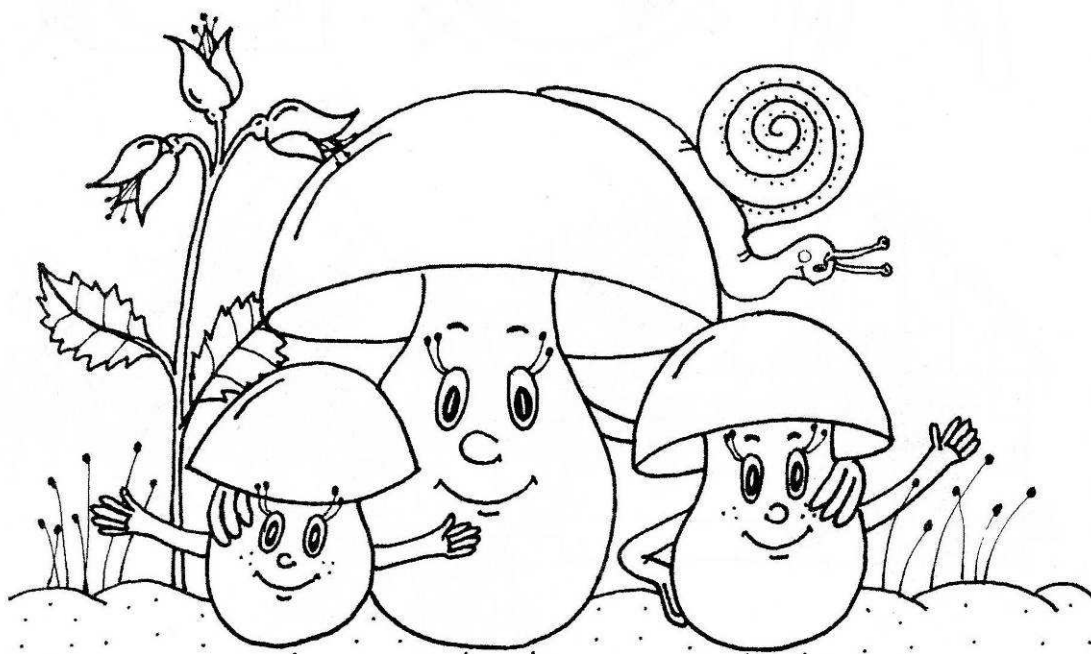
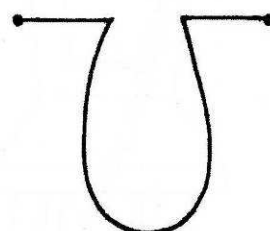
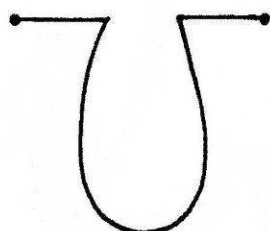
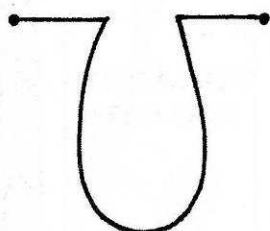
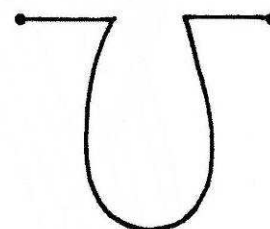
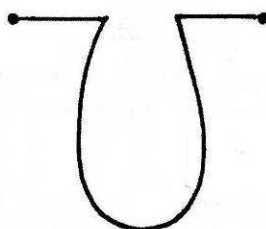
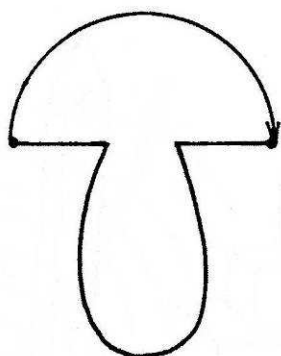
**DOKRESLI LISTNATÝ STROM
A VYMALUJ SI JAVOR A DUB**

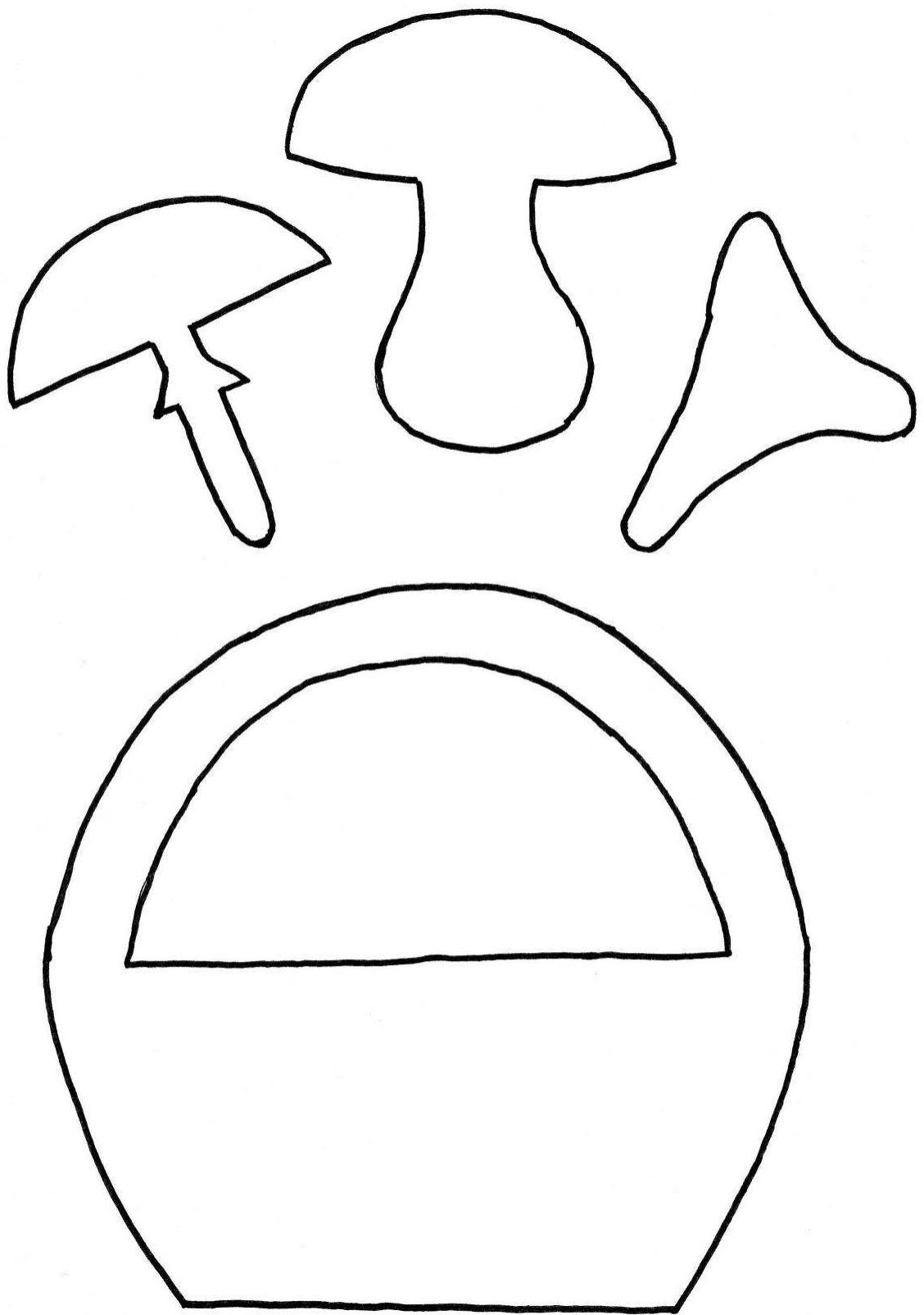

**DOKRESLI ŠIŠKY NA SMRKU
A NA JEDLI**

DOKRESLI HŘÍBKY

Houby

V obrázku jsou skryté tři houby z fotografií na předchozí stránce. Objevíte je tak, že vybarvíte:

1 žlutou

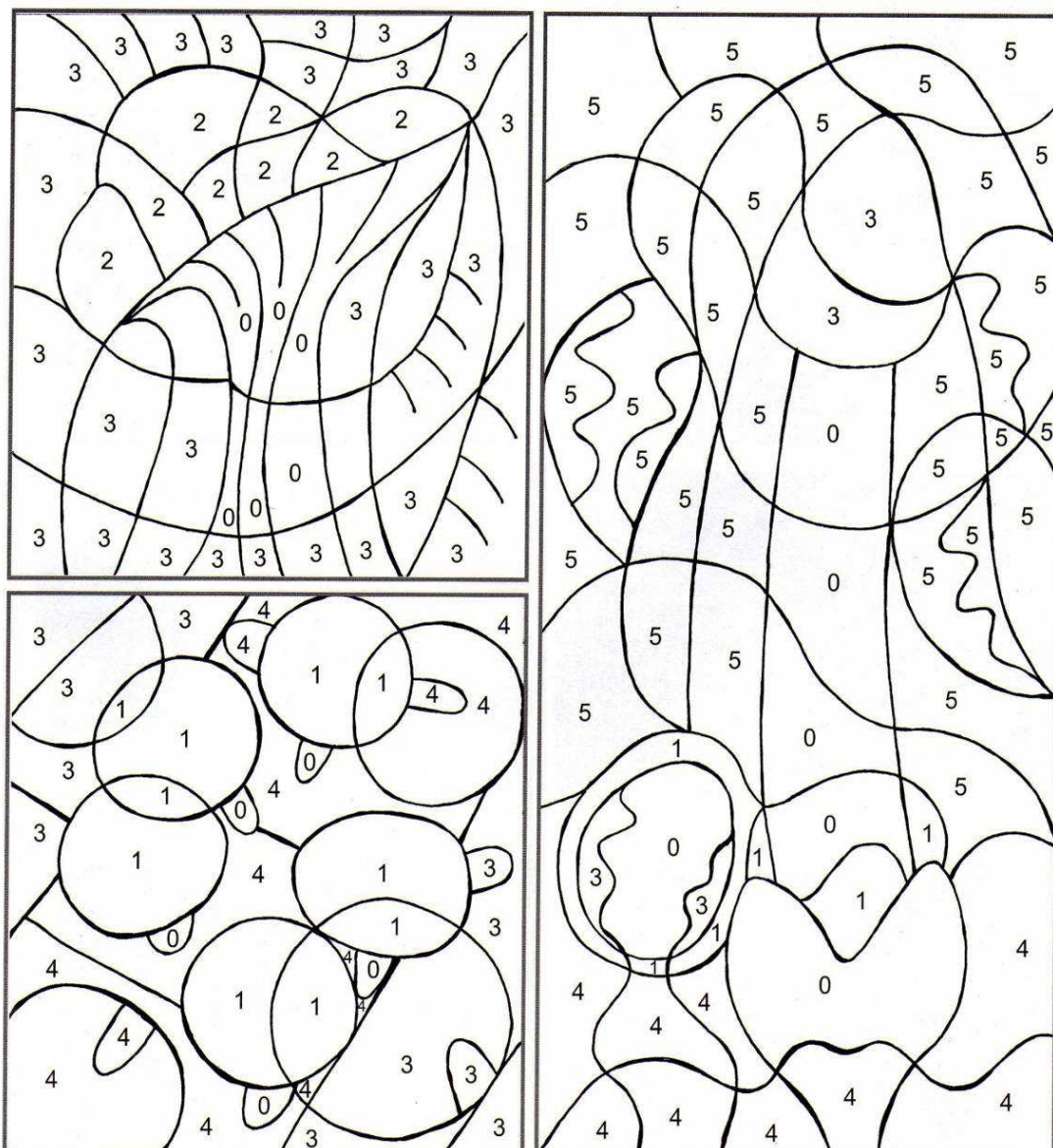
2 fialovou

3 zelenou

4 hnědou

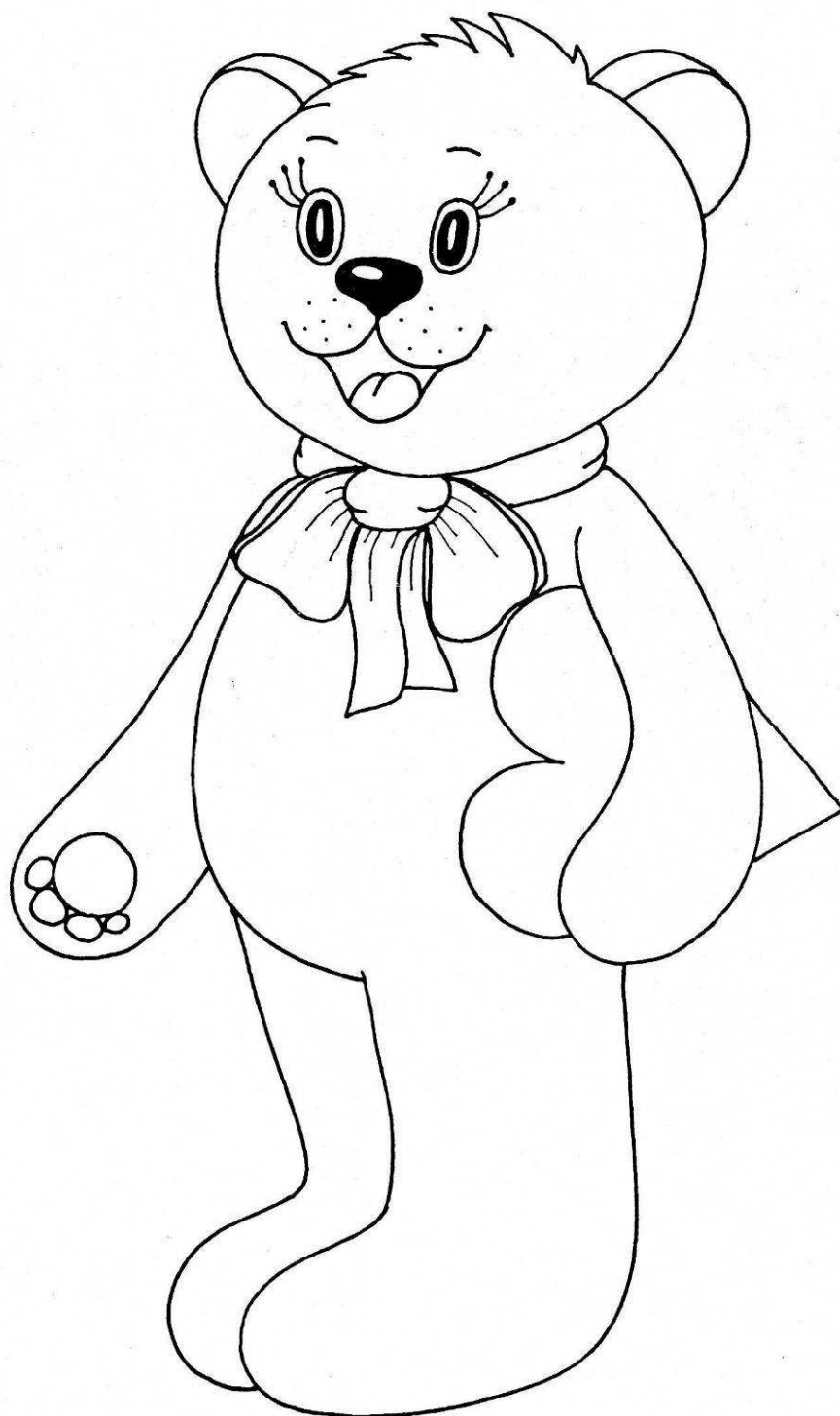
5 černou

0 necháte bílou

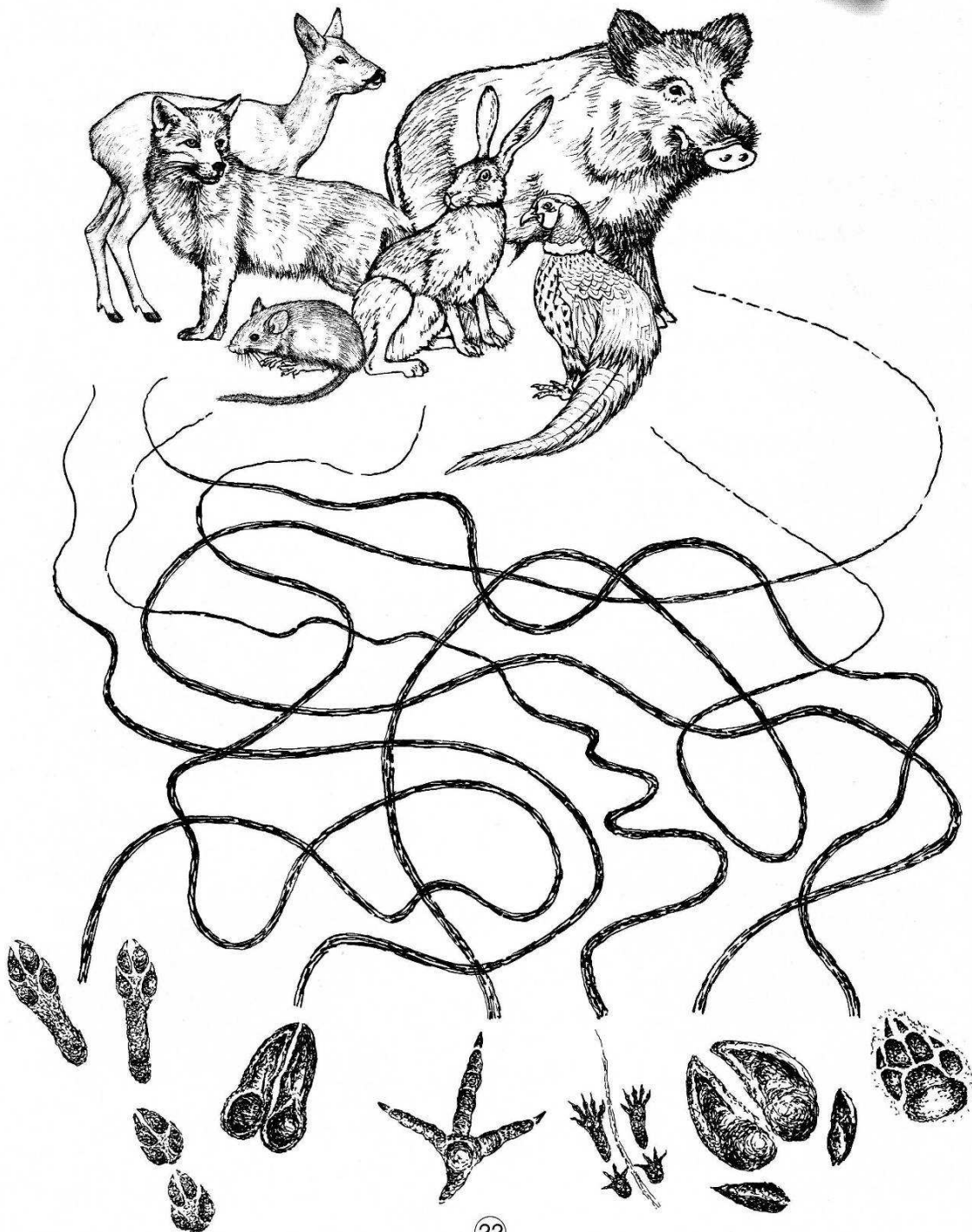
5. Vymalovánka: Medvídek pro kamaráda

vymaluj si medvídka jako dárek pro kamaráda

Stopy

Ke komu vedou stopy na dolním okraji stránky?

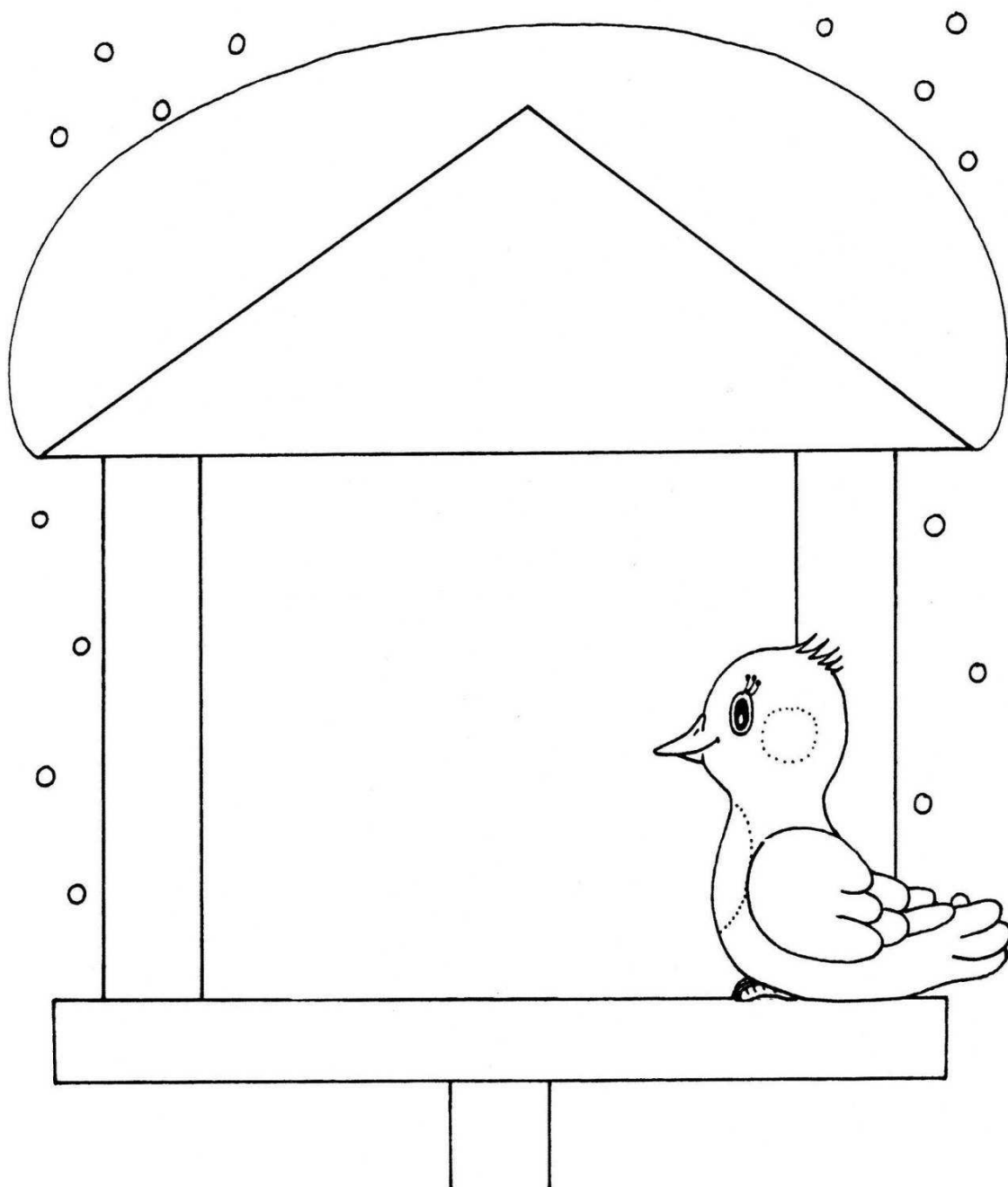
22

A nebo předmět
ku se pokus
y vám napoví.

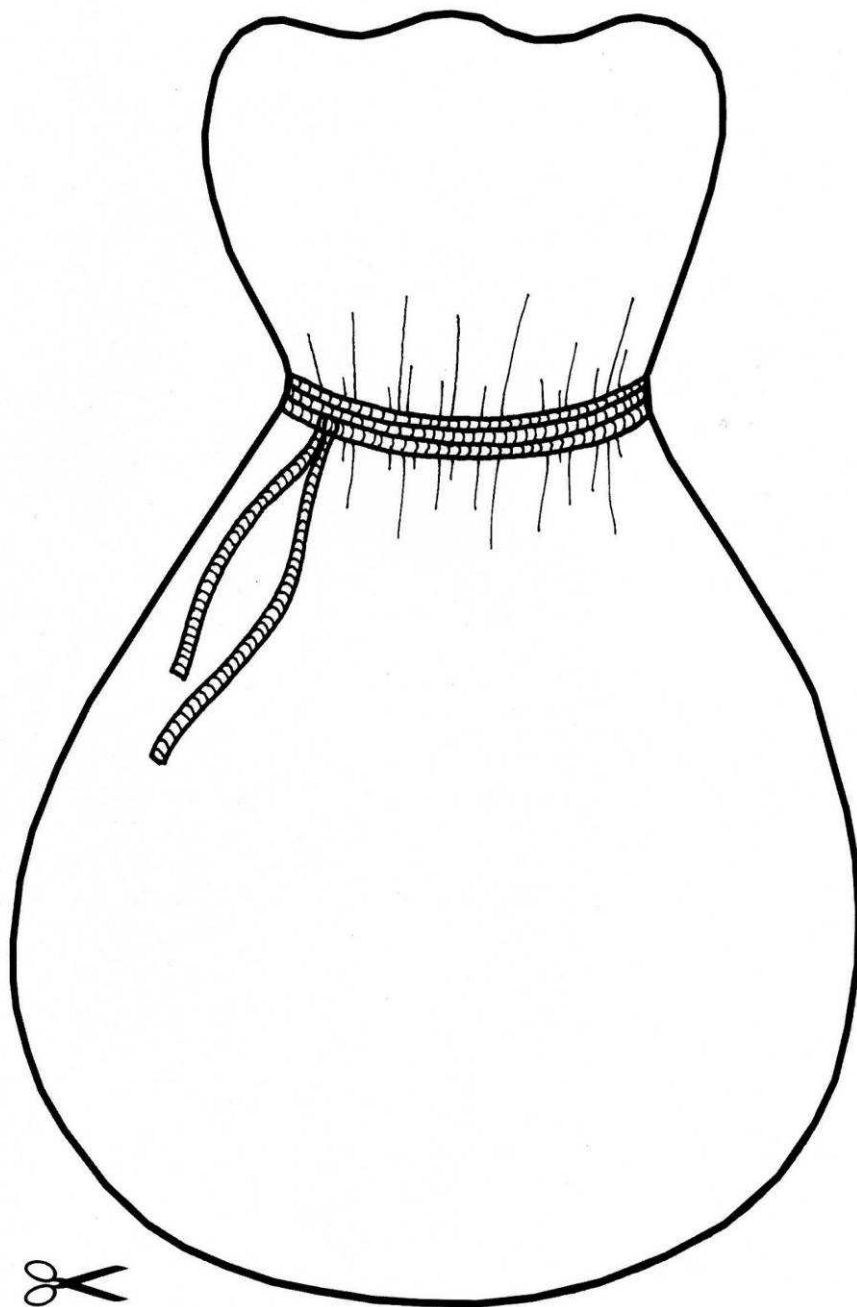
1. Pracovní list: Budka pro ptáčky

vytrhej si z papíru krmení pro ptáčky a nalep ho do budky

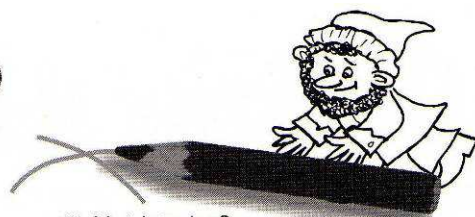

3. Vystřihovánka: Krmení pro ptáčky

vystřihni si pytlíček a nanes na něho přiměřené množství lepidla, na které přilepíš semínka pro ptáčky

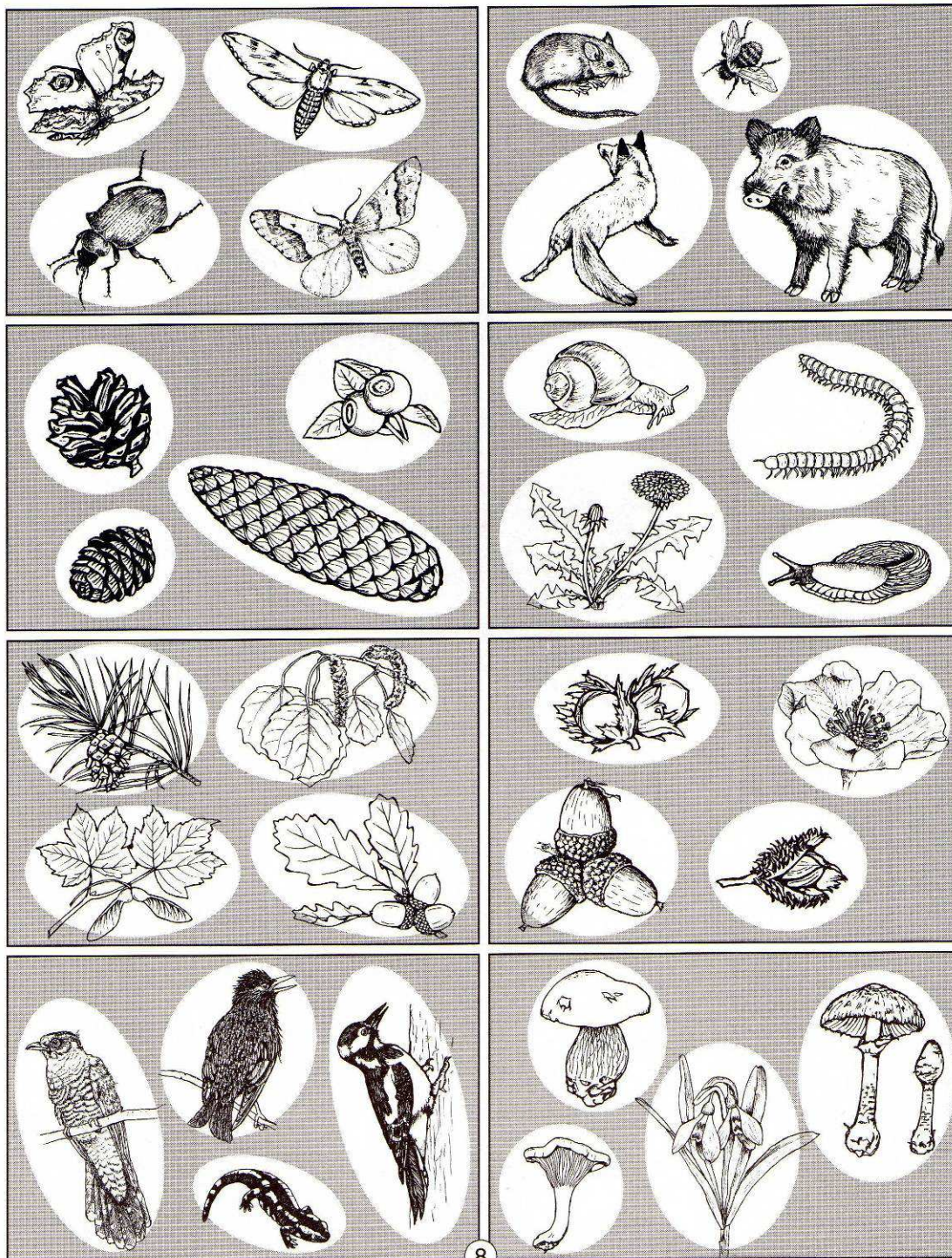

Kdo je navíc?

Teď trošku zapřemýšlejte:

Tři obrázky v každé skupince spolu souvisí, čtvrtý k nim nepatří. Najdete ho?

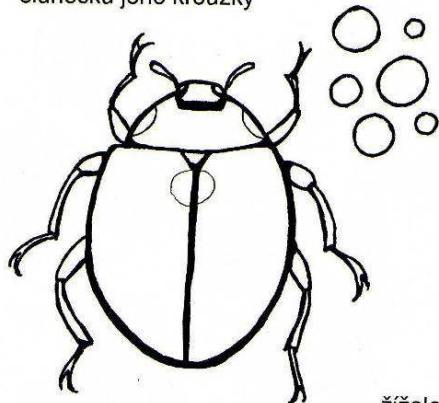

Dokreslovánka

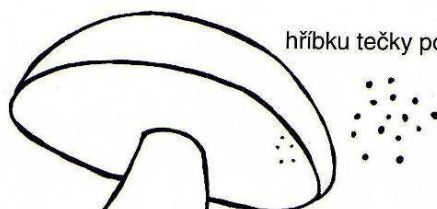
Prohlédněte si les očima malíře. Na zvířatech a rostlinách najdete mnoho jednoduchých tvarů, které snadno zvládnete nakreslit. Nevěříte? Vyzkoušejte si to na této stránce a dokreslete:

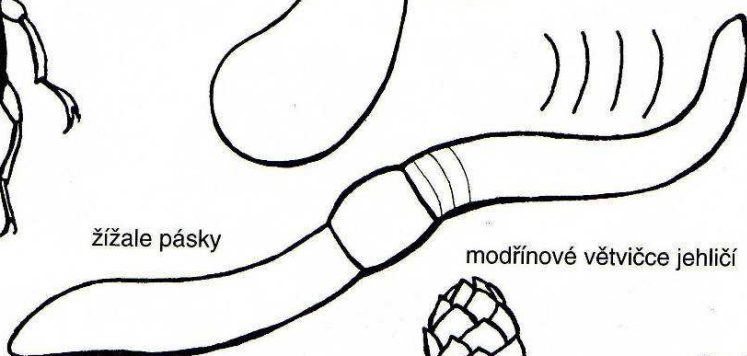
slunéčku jeho kroužky

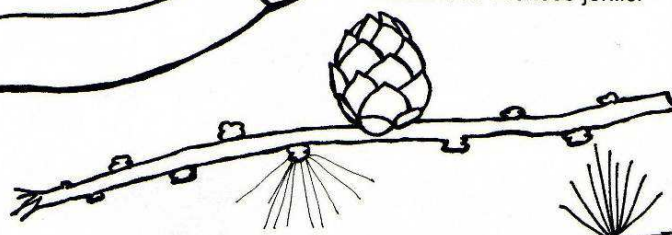
hříbku tečky pod klobouk

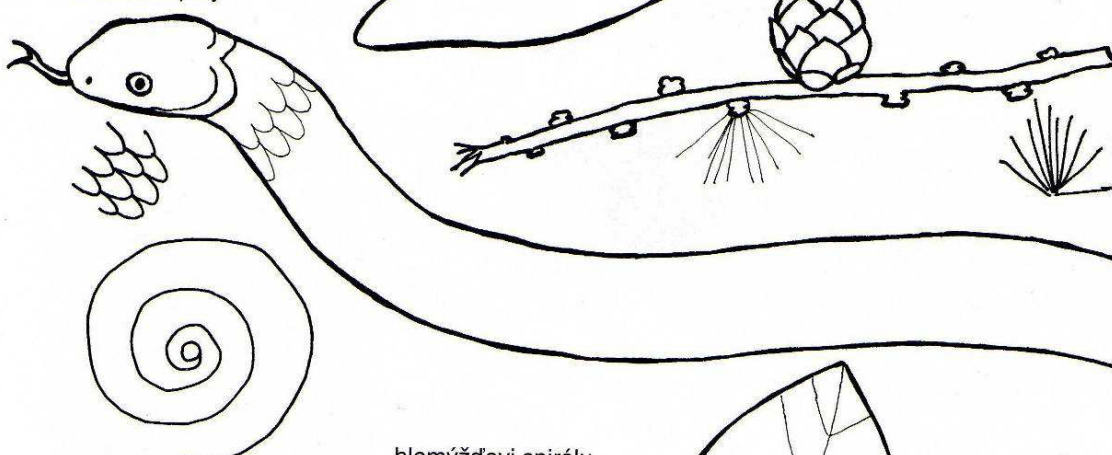
žížale pásky

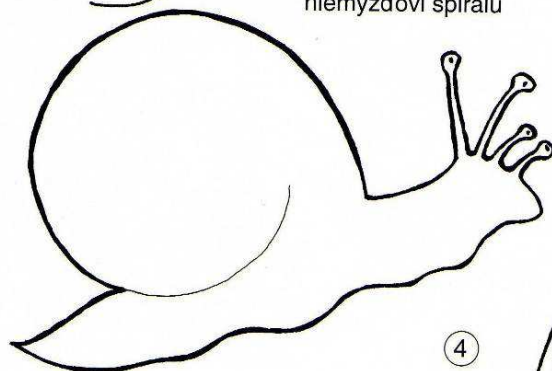
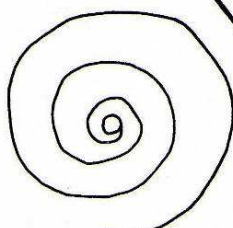
modřínové větvičky jehličí

užovce šupiny

hlemýžďovi spirálu

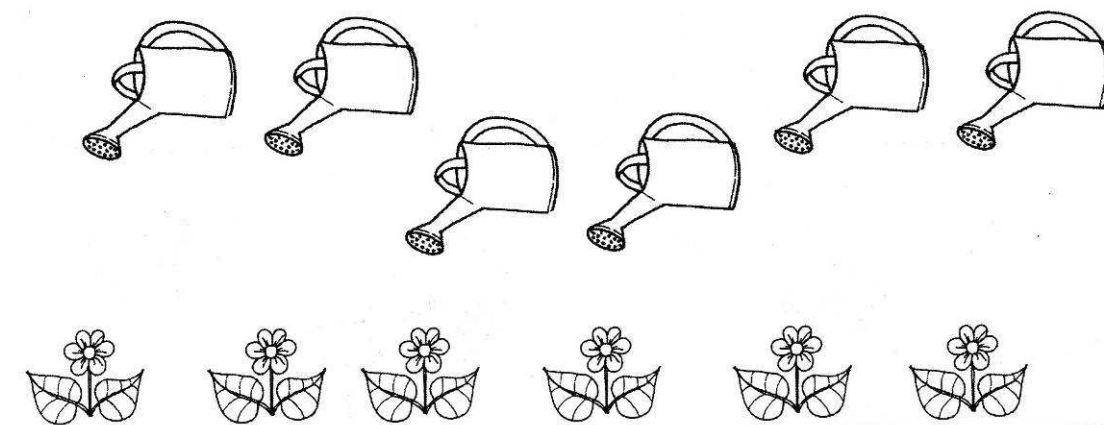
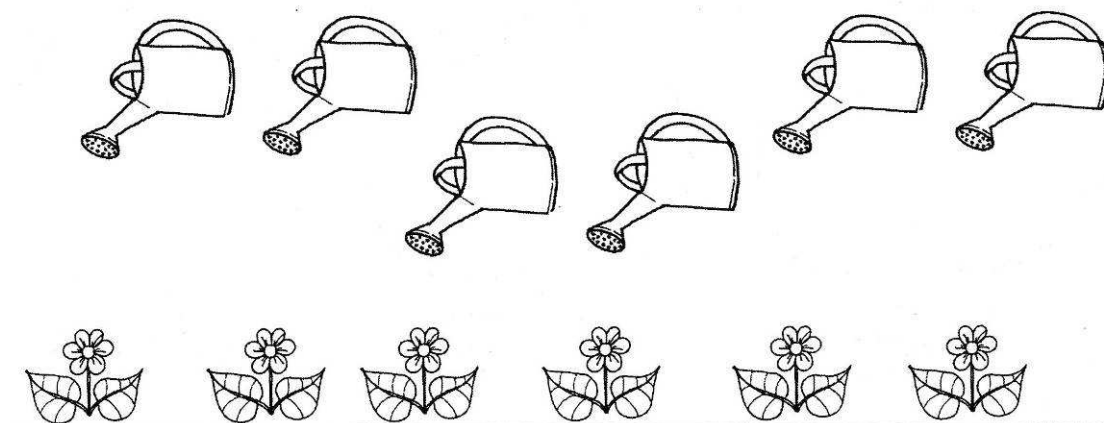
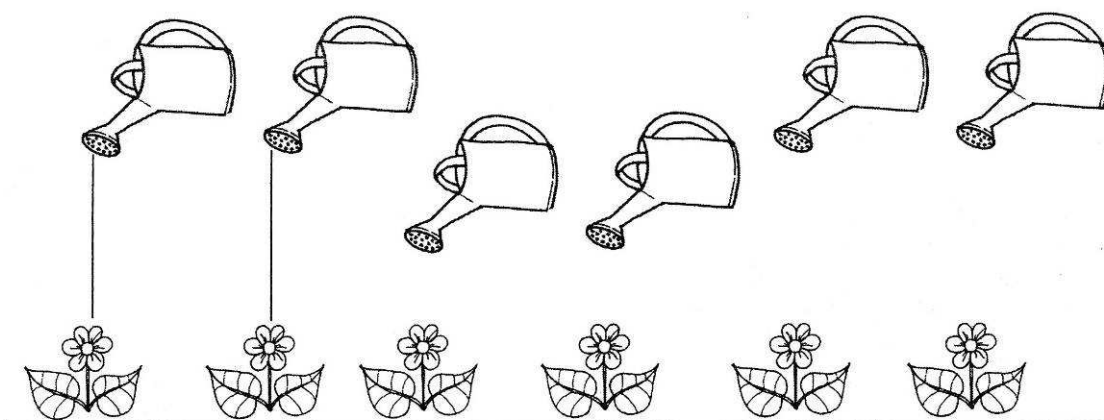

listu žilnatinu

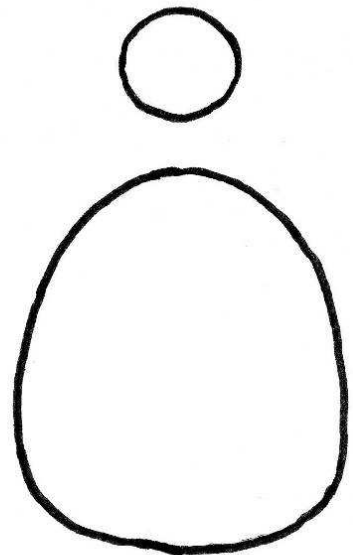
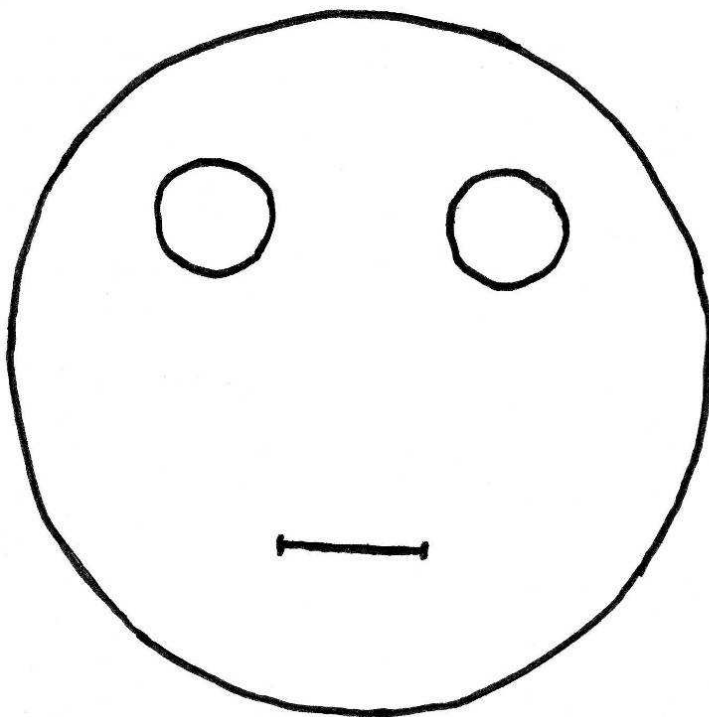
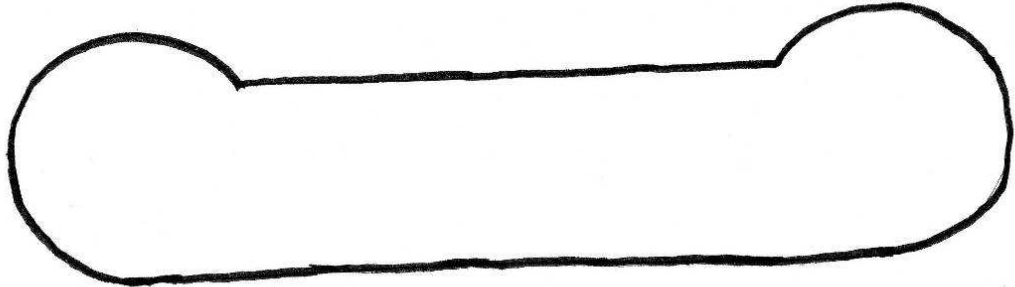
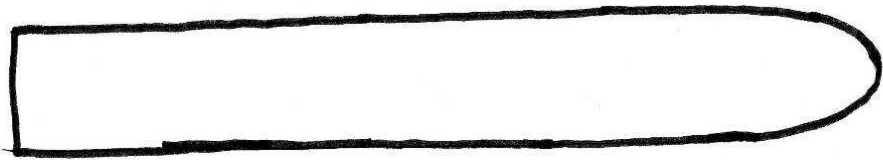

4

NAKRESLI, JAK KONVIČKA ZALÉVÁ KVĚTINY

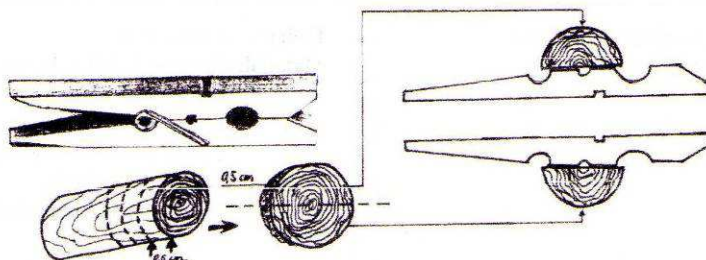

**TEČE VODA Z KONVIČKY,
ZALEJE NÁM KYTIČKY**

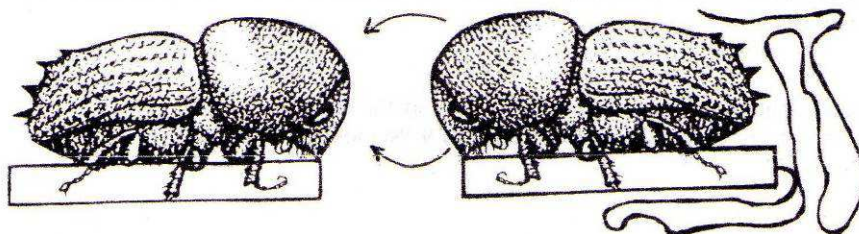

Výroba bzučícího kůrovce

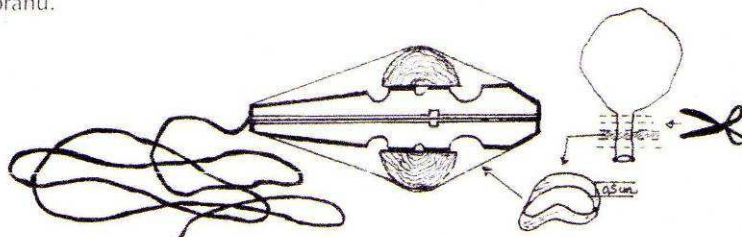
1. Korkový špunt rozřežeme na 0,5 cm silná kolečka a ty ještě rozpulíme.
2. Količky rozložíme a na obě části nalepíme pulku kolečka.

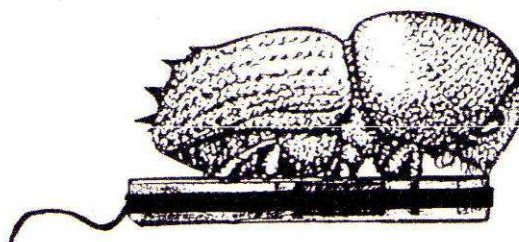
3. Brouky vystříháme podle přílohy 2, podle naznačené linie preložíme papír šablon a slepíme dohromady, pak vystříháme jednotlivé siluety kůrovce a na zadním konci (označeno křížkem) vlepíme 0,5 m dlouhý provázek.

4. Brouka vlepíme s provázkem mezi obě poloviny kuličky. Poloviny kuličky pak přiložíme k sobě vnějšími stranami dovnitř.
5. Z části nafukovacího balónku nastriháme půl centimetru široké proužky a natáhneme přes kuličky a korky jako membránu.

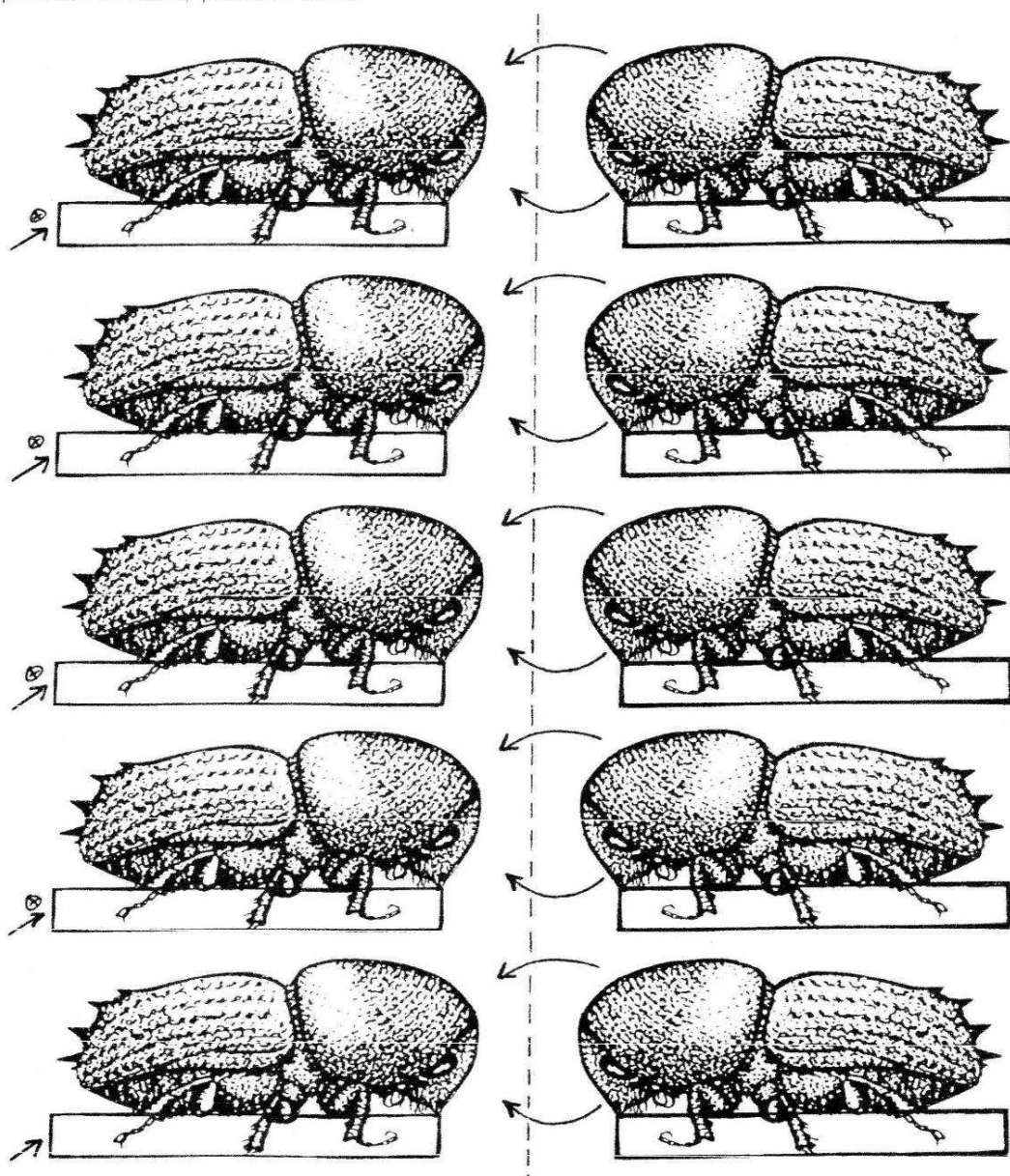

6. Pohled na hotového kůrovce ze strany. "Kůrovec" bzučí, když začneme točit provázkem.

Kůrovec - kopírovací předloha

Okopírovat tuto předlohu (podle počtu účastníků, na účastníka dvojitého kůrovce), podél naznačené lín přeložíme papír a slepíme dohromady. Vystříháme kůrovce a potom na zadním konci (označeno křížke) vlepíme 0,5 m dlouhý provázek (vlanu).

Hádanky

Dva černí berani venku se prohání.
Jen do sebe růžkem strčí - hned z nich proudem voda crčí. (mraky)

Do šatu mě nabíráš, pak přede mnou zavíráš,
v teple pro mne slzí oči, vše se za mnou venku točí
Beru s hlavy klobouky, nepouštěj mne do mouky. (vítr)

Padám z nebe, svítím, objímám se s kvítím,
nejsem hvězda, létavice, nejsme sama, je nás více. (rosa)

Časně ráno vychází, po nebi se prochází,
v poledne je nejvýše, střechy zlatem popíše. (slunce)

Po lese se potulují, černá očka vykulují. (borůvky)

Pod listím se narodily, po lese je posbírali,
nožikem je očistili a s vajíčkem usmažili. (houby)

Drží panna paraplíčko, schovává si pod ním líčko. (muchomůrka)

Má to klobouček, jednu nožičku,
pěkně si sedí v mechu v lesíčku. (hřib)

Pod břízou stojí, nože se bojí,
hlavičku má červenou a nožičku šedavou. (křemenáč)

Stojí panna v širém poli v červené kamizoli,
Má na hlavě chocholíček, plné břicho homolíček. (šípek)

Vodě češe vlásy - dělá z ní provázky. (dešť)

Běhá to okolo chalupy, dělá to cupity, cupity. (dešťové kapky)

Jde to vodou, nešplouchá to, jde to lesem, nešustí to. (slunce)

Na vodě se točí, nic se neomočí. (vítr)

Má to klobouček, jednu nožičku, pěkně si sedí v mechu v lesíčku. (hřib)

Ve dne malá jako myš, v noci všechno přerostu,
když mě vidíš, nevidíš. (tma)

Celého tě obleku bíle jako do krupice,
A když přijdeš do světnice, honem z tebe uteku. (sníh)

Přišel k nám bílý kůň, zalehl nám celý dvůr. (sníh)

Po sněhové pláni - kráčí černí páni. (havrani)

Běží to v potoku od roka do roku
A vždycky dopředu a nikdy dozadu.
Pověz mi, proroku, co je to? (voda)

Prochází se po rybníku, proměřuje tůňku,
O vodu si brousí dýku na žabičku kuňku. (čáp)

Sedí panna v síti, oči se jí svítí. (žába)

Šídlo bodidlo po světě chodilo a domů nosilo. (včela)

Čtyři rohy, žádné nohy, chaloupkou to pohne. (šnek)

Chodí v koruně, král není, nosí ostruhy, rytíř není,
Má šavli, husar není, k ránu budívá, ponocný není. (kohout)

Stojí bosa na dvorku, nemá jednu nohu.
Nenávidí motorku, kejhá na oblohu. (husa)

I když nemá žvýkačku, ustavičně žvýká.
Maminku má rohačku a tatínka býka. (tele)

(Veberová, 1992)

Od vsi ke vsi běží nitka, lidi k sobě váže,
smotat nitku do klubíčka nikdo nedokáže. (cesta)

Bezhlavý tlouštík v širokém klobouku
na jedné noze vyběhl na louku. (hříbek)

Kdo unese svůj dům na zádech? (hlemýžď)

Který tkadlec chodí nahý? (pavouk)

Pořád nosí jehelníček, ale nikdy nešíje. (ježek)

Maličký vojáček hubený jak tříška,
když jede do boje, vesele si píská.
Ten, kdo ho zabije, vlastní krev prolije. (komár)

V mokrém zámku žije panna, penízky je posypaná,
nikdo nic té panně neprodá však za ně. (ryba)

Bělovlasý mužíček celou noc čaruje,
bez štetce a barviček na okna maluje. (mráz)

Co máme rádi, a přesto se na to mračíme? (slunce)

(Vrbová, 1986)

Fialově kvetu, zjara se mám k světu.
Když se skryji v křoví, má vůně to poví. (fialka)
Sedí holka u potoka, kvete a je modrooká. (pomněnka)

Hlavička kulatá, a vlásky ze zlata. Foukni!
Její chmýří po trávě se šíří. (pampeliška)

(Opravilová, 1998c)

Tahle dlouhá paní, jen růžové šaty nosí,
i když ukrývá se v zemi, často svačinou je kosí. (žížala)

Běžce v hnědém trikotu, jenom těžko dohoním,
každým rokem vyhrává závod v běhu přespolním. (zajíc)

(Pakostová, 2010)

Básničky

Medvíďátko

Josef Kainar

Víš, proč malé medvíďátko
spí tak sladko,
ach, tak sladko?

Ono se mu v noci zdá,
jak to bývá u medvědů,
o velikém hrnci medu.

Proto malé medvíďátko
spí tak sladko
ach, tak sladko.

Břízka

F. Nechvátal

Kdo je ta štíhlá víla bílá,
co jaru lože rozestýlá
prstíčky zkřehlých nadějí?
- No břízka, ty náš Matěji!

Otvírá plaše jaru dveře,
svítí jak labuť na jezeře
a zelené už vlásy má.
A za horou hrom zahřímá.

První sních

Jan Skácel

Domeček, louka, strom a děti,
a vločka sněhu letí, letí,
a nedoletí, malá je,
než spadne na zem, roztaje.

Zima pro kočku

Jiří Žáček

Sněží, sněží potichu –
kočky, chod'te v kočiču!
Noste kočiči kočičí,
pod něj vítr nefičí.

Pak už snížek napadá,
v peřině spí zahrada.

Ranní slunce

František Hrubín

Voní kvítí,
barvy svítí,
pojd', sestřičko, ven,
slunce z trávy,
vstává, zdraví:
Děti, dobrý den!

Pookřívá,
jak se dívá
listím do zahrad.
Nezhasni nám,
Nechod' jinam,
Budeme si hrát!

Borovice

Jan Čarek

Letí, letí holubice:
Skryj mě, milá borovice,
jestřáb krouží nad nebesy,
ukryjte mne, černé lesy.

Smrk

Jan Čarek

Mladý smrček, smrk,
natahuje krk:
Pusťte mě ven ze stínu,
bez slunce tu zahynu.

Rok

Krista Bendová

Když je jaro, konvalinka
na zvonečky tence cinká.

V létě vidět bzučulu,
jak nosí med do úlu.

Na podzim už vítr píská
na píšťalky ze strniska.

Pak už snížek napadá,
v peřině spí zahrada.

Uspávanka pro medvídka
Jíří Žáček

Míšo, Míšo, Míš-
koukej, ať už spíš!
Copak jsi to za medvěda?
Spaní není žádná věda!
Sny jsou sladší nežli med,
co ti budu vyprávět!

Spí už děti, spí už mámy,
kluci, holky, páni, dámy,
klobouky i čepice,
kohouti i slepice.

Spí už ryby, spí už ptáci,
pošťáci i cirkusáci;
řidiči i hasiči,
strážníci i lupiči.

Spí už domy, spí už schody,
antény i vodovody,
lžíce, nože, vidličky,
stolečky i židličky.

Spí už sloni, spí už blešky,
tramvaje i koloběžky,
jabloně i topoly,
ba i žito na poli.

Spí už slova, spí už noty,
všichni padli do dřímoty,
polštáře i peřiny,
hodiny i vteřiny.

Zimní krajina

Tichá zimní krajina,
zalehla ji peřina.

Máme budku na dvorku,
hostíme v ní sýkorku.

Od jídla ji odhání
velcí černí havrani.

Malý kos se zlobí moc,
letí ptáčkům na pomoc.

Zimní
M. Černík

Usnul práček ve větvích
a pohladil ho mráz
a pohladil ho sních
a zima, zima zlá.
Do ledu píseň zamrzla.

Zimní hosté
F. Nechvátal

Vrabci, zvonci, sýkorky,
přilétli k nám na dvorky.
Přiletěli z hájů, luk,
na okénko ťuky, ťuk!

Veverka

Lez, veverko, lez,
zná tě celý les:
zná tě modřín, zná tě jedle,
i ta borovice vedle,
zná tě smrk a zná tě dub,
i ti chlupci, ci jdou z hub.

Neposeda

Kdo tu skáče?
- Malé ptáče.
Kdo tu běhá?
- Malá Eva.
Kdo tu létá?
- Malá Běta.
Kdo tu chodí?
- Lenchodi.
Kdo tu sedá?
- Neposeda.

Myška

Myško, kde jsi byla?
- U pána sloužila.
Jak jsi tam sloužila?
- Hrnce, mísy myla.
Co ti za to dali?
- Kousek sýru malý.
Kam jsi ten sýr dala?
- Do krabice.

Kde je ta krabice?

- U lavice.

Kde je ta lavice?

- U poličky.

Kde je ta polička?

- U babičky.

Myško, myško,

ukáž mi sýr,

ukáž mi ho hned!

- Neukážu, neukážu,

kocour mi ho sněď.

Zajíček

Zajíčku, kde jsi byl?

- Ve mlýně, ve mlýně.

Co se ti líbilo?

- Kuchyně, kuchyně.

Jak jsi tam pomáhal?

- Maličko, maličko.

A co sis za to vzal?

- Zelíčko, zelíčko.

Co s tebou dělali?

- Honili mě, honili.

A když tě chytili?

- Nabili mi, nabili.

Kdepak tě chytili?

- V mlýnici, v mlýnici.

A kam ti nabili?

- Na packy, zadnici. (Synek, 1999)

Jak přichází jaro

Zdeněk Kriebel

Na okno pokoje

prstíky ťukaly,

dětičky, co to je?

Stříbrné korály.

Když kapky jako hrách

padají, padají,

hned kvítka v košíkách

do stráně cupají.

Co strachu vystála

chudobka malinká,

že trávě nasytnou

nahatá kolínka.

Čím voní hlína

Ljuba Štíplová

Čím voní hlína? To je prosté -

vším, co z ní roste:

dřínem i modřínem,

trávou i chlebem,

a také nebem.

Jak se to nebe dostane dolů?

Chytí se vody a padají spolu,

hlína je po dešti vypije z louží.

Ať jí slouží!

O kočičkách

J. Jelen

Kočky jsou pozdrav jara.

Sluníčko prý jimi čmárá

po obloze modravé.

Větrík slibuje cí, cí,

koťátka však s mámou Mici

čtou o nové zábavě -

vrní, hlavu na hlavě.

Jíva a líska

Jan Čarek

Po jaru se jívě stýská,

kočičky jdou na zvědy,

jestli také teta líska

má už zlaté jehnědy.

Jarní rýmování

Zuzana Špůrová

Slibuje mi kedlubna,

že vyrostete do dubna.

Zpívají mi kosi,

že už chodí bosí.

Za první vlaštovkou

zamávám síťovkou.

Byl jsem na lupu,

nachytl jsem do ní slunce

místo nákupu.

Mraveneček
Josef Kožíšek

Polámal se mraveneček
ví to celá obora -
o půlnoci zavolali
mravenčího doktora.

Doktor klepe na srdíčko,
potom píše recept:
„Třikrát denně prášek cukru,
budeš chlapík jako rys.”

Dali prášek podle rady,
mraveneček stůně dál,
celý den byl jako v ohni,
celou noc jim proplakal.

Čtyři stáli u postýlky,
pátý těšil: „Neplakej!
Zafoukám ti na bolístku,
do rána ti bude hej.”

Zafoukal mu na ramínko,
pohladil ho po čele,
hop! a zdravý mraveneček
ráno skáče z postele!

Kos

Poskakuje kos, poskakuje bos.
Stále stejnou písničku,
slyším kose, kosíčku.
Zpívej, pískej vesele,
hned vyskočím z postele.
(Přikrylová, Přikrylová, 2002e)

Já do lesa nepojedu

Mírně rychle

Česká

Já do le - sa ne - po - je - du, já do le - sa ne - pů - jdu,

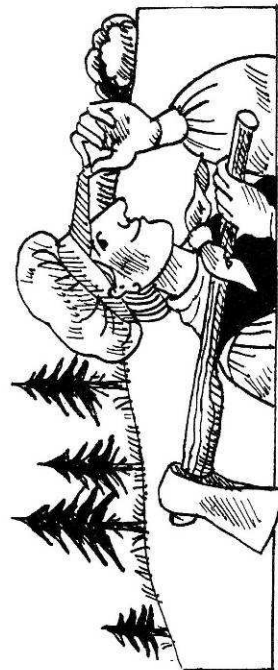
kdy - by na mě haj - ný při - šel, on by mī vzal se - ky - ru.

Se - ky - ra je za dva zla - tý a to - půr - ko za to - lar,

kdy - by na mě haj - ný při - šel, on by mī to vše - ko vzal.

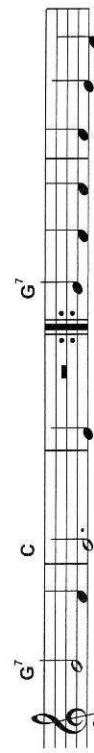
Já jsem malý mysliveček

Mírně rychle

Česká

1. Já jsem ma - lý my - sli - ve - ček, sot - va flin -

tu ne - su, ho - dí - m si ji přes

ra - me - no a pos - pí - chám kle - su.

2. Přišel jsem tam časně z rána, byla ještě rosa,
sedi jsem si pod stromček a poslouchal kosa.

V LESE

Volně
C G7 C

V le-se je krás-ně, je-hli-čí vo-ní, při- ro-da

G7 C F G7

pro-sí: ne-buď-te slo-ni. My slo-ni ne-j sme,

C G7

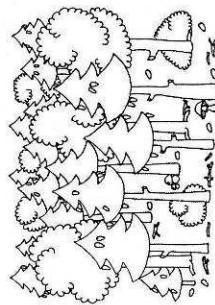
pů-j-de-me tí-še, co les nám dá-vá, chcem vi-dět i

C

sly-šet.

1. V lese je krásné,
jehličí voní,
příroda prosí:
nebuďte sloni.
My sloni nejsme,
půjďme tiše,
co les nám dává,
chceme vidět i slyšet.

2. Kdo v lese žije
a co v něm roste,
chovejme se
jak zdvořilí hosté.
Přistě až půjdeme
do těch míst zase,
zažijeme pohodu
v pestré té kráse.

KVÍTÍ A SLUNIČKO

Vesele
D A A7

V té na-ší zahrádce roste kvi-tí, roste kvi-tí,

D

roste kvi-tí, pro-to-že slu-ní-čko na ně svi-tí,

A7 D A

na ně svi-tí, na ně svi-tí. Kdyby to slu-ní-čko

E7 A A7

ne-svi-tí-lo, to by to kvi-tí tam neby-lo, lo, lo,

D A A7

a-le že sluníčko na ně svi-tí, na ně svi-tí,

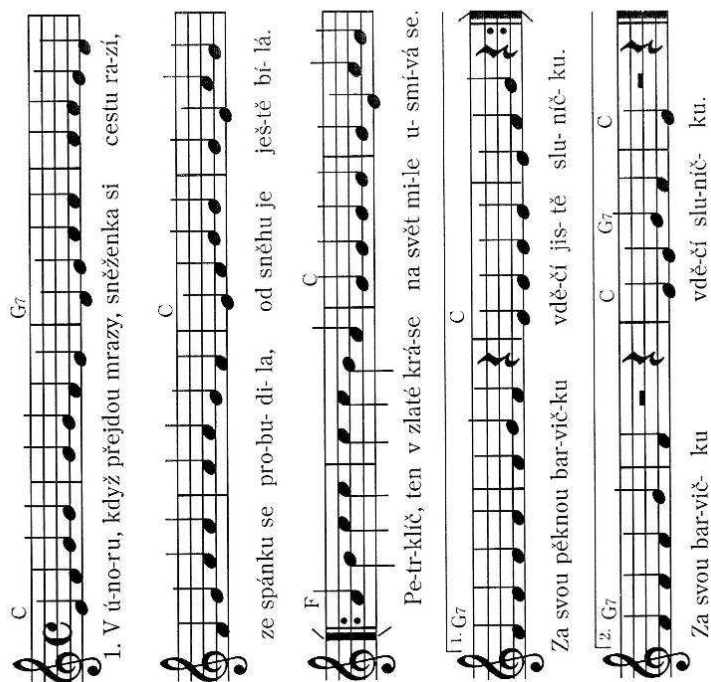
D A7 D

na ně svi-tí, proto tam ro-ste pěkné kvi-tí,

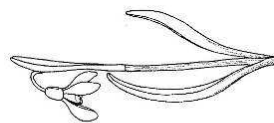
A7 D

pěkné kvi-tí, pěkné kvi-tí.

V PŘEDJARÍ

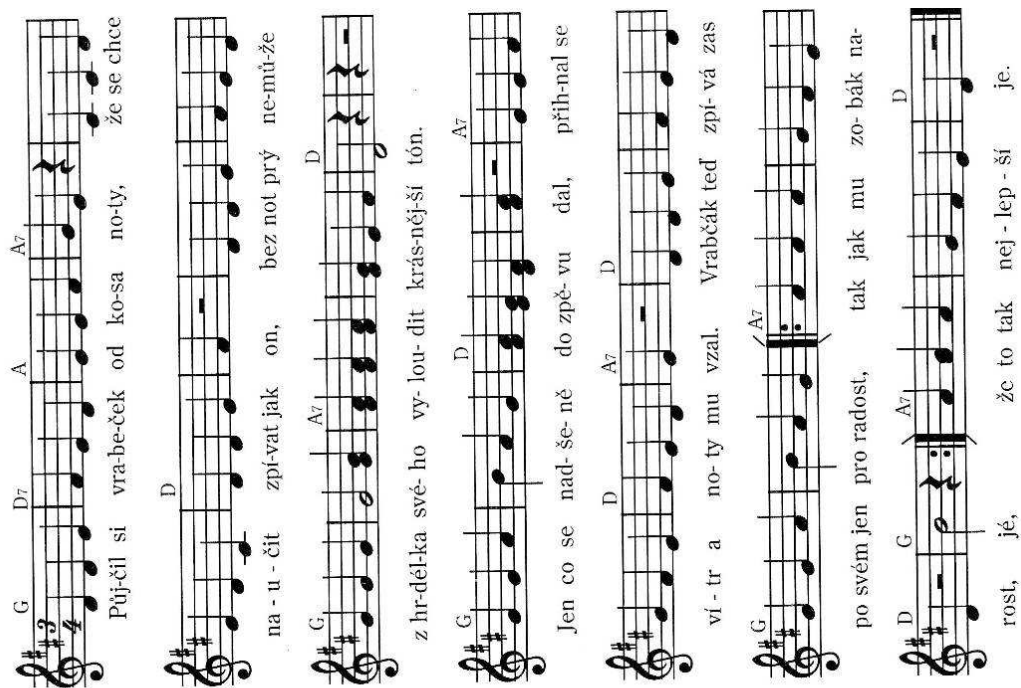

1. V ú-no-ru, když přejdou mrazy, sněženka si cestu ra-zí,
ze spánku se pro-bu-di-la, od sněhu je ješ-tě bí-lá.
Pe-tr-klíč, ten v zlaté krá-se na svět mi-le u-smí-vá se.
Za svou pěknou bar-vič-ku vdě-čí jis-tě slu-nič-ku.
Za svou bar-vič-ku vdě-čí slu-nič-ku.

V únoru, když přejdou mrazy,
sněženka si cestu razí,
ze spánku se probudila,
od sněhu je ještě bílá.
Petrklíč, ten v zlaté kráse
na svět mile usmívá se.
Za svou pěknou barvičku
vděčí jistě sluníčku.
Za svou barvičku
vděčí sluníčku.

VRABČÁK A NOTY

Půj-čil si vra-be-ček od ko-sa no-ty, že se chce
na - u - čít zpí-vat jak on, bez nol prý ne-mů-že
z hr-děl-ka své-ho vy-lou-dit krás-něj-ší tón.
Jen co se nad-še-ně do zpě-vu dal, při-h-na-l se
ví - tr a no-ty mu vzal. Vrabčák teď zpí-vá zas
po svém jen pro radost, tak jak mu zo-bák na-
rost, je, že to tak nej-lep-ší je.

Já mám koně, vraný koně

Mírně

Česká

1. Já mám ko - ně, vra - ný ko - ně, to jsou ko - ně mý.

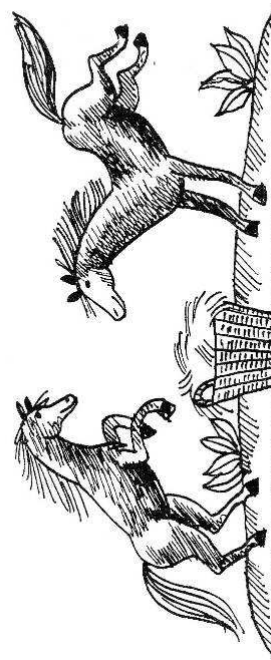
Když já jim dám o - vsa, o - ni ská - čou hop - sa.

Já mám ko - ně, vra - ný ko - ně, to jsou ko - ně mý.

2. Já mám koně, vraný koně,
to jsou koně mý.
Když já jim dám obroku,
oni skáčou do skoku.
Já mám koně, vraný koně,
to jsou koně mý.

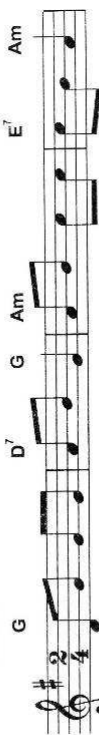
3. Já mám koně, vraný koně,
to jsou koně mý.
Když já jim dám jetele,
oni skáčou vesele.
Já mám koně, vraný koně,
to jsou koně mý.

Bude zima, bude mráz

Klidně

Moravská

1. Bu - de zí - ma, bu - de mráz, kam se, plá - čku, kam scho - váš?

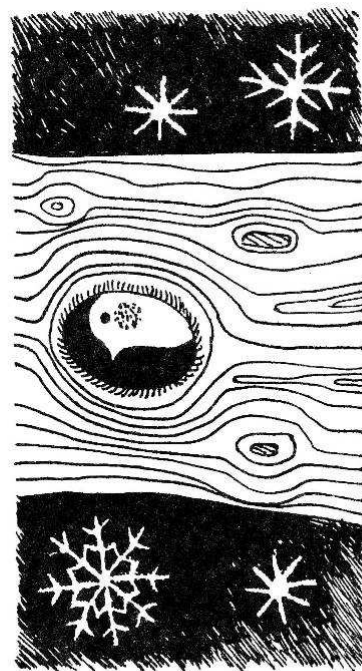

Scho - vám já se pod hru - du, tam já zí - mu pře - bu - du.

2. Bude zima, bude mráz, kam se, ptáčku, kam schováš?
Schovám se do javora, tam bude má komora.

3. Bude zima, bude mráz, kam se, ptáčku, kam schováš?
Schovám se já pod mezu, až přestane, vylezu.

4. Až přestane vyletím, celý svět rozveselím,
Půjde milá na trávu, zazpívám ji nad hlavu.

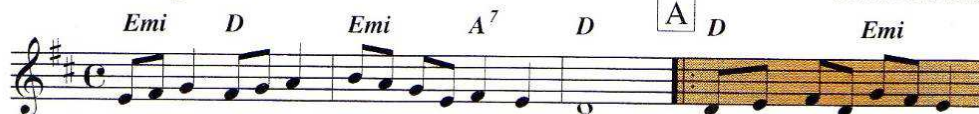

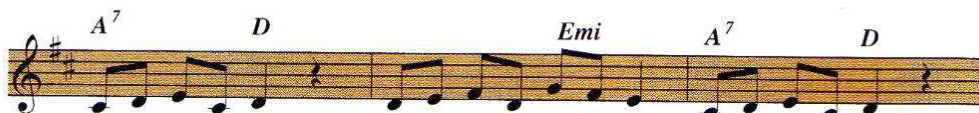
Mravenci

Rozpustile

Pavel Novák

1. Na mra-ven-čí pa-se-ce
2. Z pís-ku, blá-ta, je-hli-čí

o-zna-mu-je se: Fer-da hle-dá zed-ní-ky všu-de po le-se
po-sta-ví-me hrad, ví-tr ten ho-ne-zní-čí, bu-dem se mu smát,

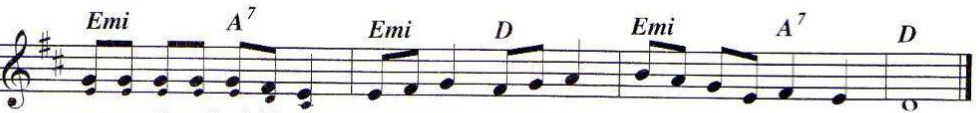
a že má skvělý plán, tak se va-lí ze všech stran, na mravenčí pa-se-ce
lží-ce tam, lží-ce sem, je-ště jed-nu při-ne-sem, z pís-ku blá-ta je-hli-čí

o-zna-mu-je se. Ne-jsme si-ce ve-li-cí my mravenčí zed-ní-čí,
po-sta-ví-me hrad.

a-le má-me při-ma par-tu se-hra-nou, že se pil-ně sna-ží-me,

ne-sem víc než vá-ží-me, je-ště dnes, je-ště dnes o-pra-ví-me ce-lý les.

(Opakuj od A dvakrát celé.)

3. Z písku, bláta, jehličí postavíme dům,
inženýři měřící rychle k pařezům,
trámek tam, trámek sem,
ještě jeden přinesem,
z písku, bláta, jehličí postavíme dům,
4. Na mravenčí pasece oznamuje se:
Ferda s partou mravenců hlásí po lese,
nebourej, nebourej
ani do nás nešfourej,
na mravenčí pasece oznamuje se.

Jaro je tu

Na ja - ře, na ja - ře čáp je - de v ko - čá - ře

hej, ho - py, hej, ho - py, hej, ho - py, hop.

Čáp ve - ze slu - ní - čko, to - čí se ko - leč - ko,

hej, ho - py, hej, ho - py, hej, ho - py, hop.

S lehkým pohybem (♩ = 64)

Sníh

1 Zi - ma je, zi - ma je, 2 ces - tič - ka bí - lá je,

3 sy - pe se, sy - pe se, 4 sy - pe se sníh. 5 Zi - ma je, zi - ma je,

6 ces - tič - ka bí - lá je, 7 sy - pe se, sy - pe se 8 bí - lý sníh.

Zima je, zima je,
cestička bílá je,
sype se, sype se,
sype se sníh.

Zima je, zima je,
cestička bílá je,
sype se, sype se
bílý sníh.

Vesele (♩ = 80)

Jízda

1 Je - de zi - ma, 2 je - de,

3 je - de zi - ma, 4 je - de, 5 je - de na sa - níh, 6

7 roz - ha - zu - je 8 ko - lem se - be, 9 roz - ha - zu - je 10 sníh,

11 roz - ha - zu - je 12 ko - lem se - be, 13 roz - ha - zu - je 14 sníh.

1. Jede zima, jede,
jede zima, jede,
jede na saních,
rozhazuje kolem sebe,
rozhazuje sníh,
rozhazuje kolem sebe,
rozhazuje sníh.

2. Sněhurka se veze,
Sněhurka se veze,
veze na saních,
rozhazuje kolem sebe,
rozhazuje sníh,
rozhazuje kolem sebe,
rozhazuje sníh.

Fotodokumentace (foto: autorka)

Hry na školní zahradě

Vyrábění z přírodnin

Pozorování tekoucí smoly smrku

Frotáž kůry stromů na školní zahradě

Nález křemenáče březového

Tvořivé činnosti dětí

Skládání obrázků

Beseda s ochráncem přírody

Příkrmování lesní zvěře

Pozorování stop zvířat ve vsi

Noční foto z místa nálezu stop

Tvořivé činnosti dětí

Výroba ptáčků

Příprava na setí

Výzkum na louce

Hra Co do lesa nepatří?

Malí medvídci...